



V. H O O F D D E E L.

Van de Afscheiding, en Versaameling, van zulke deelen der Plantgewassen en dierlyke Zelfstandigheden, die in de hitte van kookend Water vlug zyn.

Daar zyn veele Plantgewassen, en sommige dierlyke Zelfstandigheden, welker kragten, geheel of ten deele, in zulke stoffe huisvesten, die, in de hitte van kookend water, geheel en al kan vervliegen. In de meesten der bewerkingen, die we tot hier toe beschreeven hebben, heeft men getracht, deeze vlugge stoffe, zoo veel als mogelyk is, te gelyk met de vastere deelen te behouden; het zy dat deeze vaste deelen zelve geneeskragten hadden, of alleenlyk, als dienstig tot de vereeniging van de vlugge stoffe met de vloeistof-

fen, gebeezigd wierden. Het oogmerk, in dit Hoofddeel, is, deeze fyne vlugge grondbeginsels volkomen afte scheiden, en dezelve zuiver, buiten de grover deelen, te versaa-
men, het zy in eenen geconcentreerden staat, of met water, of met Geest van wyn verdund. In eenen verdikten staat, gelykt het gemeenlyk naar Olie; welke, om dat ze altoos den soortelyken reuk, en dikwyls ook de andere geneeskragten van het onderwerp bevat, *wezendlyke Olie* genoemd wordt.

I. A F D E E L I N G.

Van de Wezendlyke Oliën.

De WEZENDLYKE OLIEN worden in een distilleer Helm, met een koelvat, door distilleeringe getrokken. Men doet een menigte water op het onderwerp, zoo veel als genoeg is, om het aanbranden voor te komen; en in dit water wordt het ook, voor de distilleering, een wyl tyds geweekt. De Olie komt met het water over; en dryft boven op 't zelve, of zinkt naa den grond, naar dat ze ligter of zwaarder is, dan deeze vloeistoffe [L.].

In de *Edinburgsche Apotheek* wordt geordonneerd, eenig Zeezout by het water te doen, zoo veel naamelyk als genoeg is, om het

een' ligt brakken smaak te geeven. De langduurigheid van de weeking moet veranderd worden naar het weeffel en de vastheid van het onderwerp: de tederste onderwerpen vereiffchen naauwlyks eenige weeking; die van een zagt en los weeffel zyn, moeten twee of drie dagen geweekt worden; en die lymiger zyn, een langer' tyd: hoe langer men voor heeft de weeking uit te rekken, hoe meer Zeezout 'er moet bygedaan worden. Uit lymige zelfstandigheden kan de Olie in een korter tyd verkreegen worden, door dezelve aan een zachte en niet al te lang aanhoudende gisting te onderwerpen; in welk geval het bydoen van Zeezout niet te

Aaa 2

pas

pas komt. Zaaden en Speceryen moeten vooraf voor de weeking, of gisting, gekneusd worden. [E.].

De WEZENDLYKE OLIEN worden alleen uit welriekende zelfstandigheden verkreegen; maar uit allen van deezen rang niet even veel, noch ook in evenredige veelheid naar den graad van hunnen reuk; want sommigen, die, als wy naar regelmatigheid mogten oordeelen, zeer wel geschikt schynen voor deeze bewerking, leveren zeer weinig Olie, en anderen geheel geene, uit. Rozen b. v. en Kamillebloemen, welker sterke en aanhoudende reuk eenen overvloed belooft, worden by de proef bevonden, maar zeer weinig te bevatten: de Wiool en Jasmyn bloem, die de lucht met haaren reuk vervullen, verliezen haare welriekendheid door de zagtste kookinge, en geven het minste zichtbaar merkteken van Olie niet, als ze gedistilleerd worden; ten zy men zeer groote menigten te gelyk aan de bewerking onderwerpe: terwyl de Zeevenboom (a), wiens onaangename reuk zich tot geen verren afstand uitstrekt, de meeste Olie van byna alle bekende plantgewassen uitleevert.

Ook zyn dezelfde planten niet even bekwam tot deeze bewerking, als ze in verschillende gronden en jaargetyden voortgebragt zyn; of in verschillende tyden van haaren groei. Want sommigen geeven meer Olie uit, als de bladeren beginnen aftevalen, dan op eenigen anderen tyd; als Lavendel en Wynruit b. v. Anderen, als Salie, brengen de grootste menigte aan, als ze jong zyn, en eer ze eenige bloemen voortgebragt hebben: wederom anderen, als Thym, als de bloemen eerst te voorschyn gekomen zyn. Voorts leveren alle welriekende kruiden een grooter gedeelte Olie uit, als ze in drooge gronden en warme zomers voortgebragt worden, dan in de tegengestelde omstandigheden. Daar en tegen worden sommige der onaangenaam en sterkruikende kruiden, als Alfem, gezegd de meeste Olie te behelzen, als ze in regenagtige jaarftizoenen, en vogtige vette gronden groeijen.

(a) *Sabina*.

VERSCHEIDEN SCHEIKUNDIGEN zyn van gevoelen geweest, dat de kruiden en bloemen, die maagig gedroogd worden, een grooter menigte van wezendlyke Olie uitleeveren, dan dat ze versich gedistilleerd waren. Men onderstelt naamelyk, dat de Olie, in de versche planten, reeds met een wateragtig vogt vermengd zynde, een groot gedeelte daar van, na de distilleering, door het water verspreid blyft, en in al te kleine deeltjes verdeeld, dan dat ze kunnen vereenigd en verlaameld worden; daar de olieagtige deeltjes, in het droogen, door de uitwaaseming van het vogt, dat dezelve verdeeld en verspreid houdt, tot bolletjes saamenloopen, die weinig gesteldheid hebben om zich met wateragtige vloeistoffen te vermengen, en ligtelyk afscheiden van het water, dat in de distilleeringe gebruikt wordt.

Deeze bespiegeling schynt echter niet volkomen voldoende te wezen; want alhoewel de Olie, in 't onderwerp, tot onderscheidene bolletjes verlaameld is; zoo reist ze toch niet op in die gedaante, maar tot damp ontbonden, en vermengd, en door de hitte mede bewogen met den damp van 't water; en indien de Olie, in een gedroogde plant, minder geschikt was, om zich met wateragtige vloeistoffen te vereenigen, dan in eene versche; zoo zou de drooge een zwakker trekfel moeten uitleeveren, dan de versche, waar van het tegendeel gemeenlyk ondervonden wordt plaats te hebben. Dewyl nu de Olie het volmaakte uit de gedroogde plant getrokken, en in 't water ontbonden gehouden wordt, voor de distilleering; zoo kan ik geen reden zien, waarom ze, naderhand, eene grooter geneigdheid zoude hebben, om van 't water af te scheiden.

Het gevoelen, dat drooge planten de meeste Olie uitleeveren, schynt zynen oorsprong te hebben uit eene Aanmerking van Hoffman, die, naar ik denk, niet wel verstaan is: „ Een pond, zeidt hy, van gemeene, of „ smalbladerige gedroogde Lavendelbloemen „ levert een once Olie uit; maar als ze versich „ gedistilleerd waren, zouden ze naauwelyks „ meer dan een half once uitleeveren; en het „ is

„ is eveneens gelegen met Balsem, Salie, enz.
 „ De reden is, dat het wateragtig vogt, in
 „ het droogen uitwaasfemt; en dewyl wy van
 „ twee pond van eene versche plant niet meer
 „ krygen dan een pond gedroogde, en in
 „ het droogen weinig van de fyne Olie uit-
 „ waasfemt; zoo volgt, dat de drooge plant
 „ meer Olie moet aanbrengen, dan de ver-
 „ sche.” De meening hier van is, naar my-
 ne gedachte, niet anders, dan dat een pond
 gedroogde planten, moet gelyk staan met
 twee pond versche; te weeten, als twee
 pond versche, door het droogen, tot een ge-
 bragt worden, zonder eenig verlies van de
 Olie. Een laater Schryver haalt een proef van
Neumann aan, welke op dezelfde wyze kwaal-
 lyk verstaan schynt te weezen; want *Neumann*
 zeidt alleen, in de plaats, waar heen gewe-
 zen wordt, dat gedroogde Alfem bevonden
 wordt, meer Olie uit te leveren, dan een
 gelyk gewigt van de versche plant. Ik kan my
 geen voorbeeld te binnen brengen, waarin
 versche en drooge planten tot eene behoorlyke
 vergelyking gebragt zyn, door eene zekere
 hoeveelheid van het onderwerp in twee deelen
 van gelyke zwaarte te verdeelen, en het eene
 versch, maar het andere, na dat het zorgvul-
 dig en maatig gedroogd was, te distilleeren.

Edoch, wat ook de uitwerking van maati-
 ge uitdrooginge moge weezen, dit is zeker,
 dat de voortgebragte Olie, indien de drooging
 lange duurt, minder, haare kleur veranderd,
 en de reuk ook zwakker zyn zal.

Met opzigt tot de hoeveelheid van wa-
 ter, als men geheele planten, die middel-
 maatig gedroogd zyn, of schraapsel van hou-
 ten gebruikt; zoo moet 'er zoo veel van
 elks in het vat gedaan worden, als met ee-
 ne zagte persinge deszelfs halve holte zal
 vervullen; en 'er mag zoo veel water byge-
 daan worden, dat het tot twee derde van
 zyne hoogte reift. Het water en de inneng-
 fels te saamen moeten nooit meer, dan drie
 vierde van de Distilleerketel beslaan; want
 dan zal 'er vogt genoeg zyn, om alle ge-
 vaar van aanbranden voor te koomen, doch
 niet zoo veel, dat het al te ligt zoude over-
 kookten en in den Ontvanger storten.

Het weeken moet zoo lang duuren, dat

Aaa 3

het water de gaatjes van het onderwerp vol-
 koomen moge doordringen. En om deeze
 uitwerking te bevorderen, moeten de hou-
 ten dwarsdraads dun geschraapt of geschaafd
 worden, de wortels overdwars in dunne
 schyfjes gesneden, batten tot grove poeder
 gemaakt, en zaaden ligtelyk gekneusd wor-
 den. Zeer vaste en taaije Zelfstandigheden
 vorderen, dat ze een week of twee, of lan-
 ger geweekt worden; maar die van een zag-
 ter en lossen weeffel zyn, hebben aan twee
 of drie dagen genoeg; terwyl sommige tede-
 re kruiden en bloemen niet alleen in 't ge-
 heel niet noodig hebben geweekt te worden,
 maar zelfs daar door zouden benadeeld worden.

Of nu het byvoegen van Zeezout van eeni-
 gen wezendlyken dienst is; daaraan is groote-
 lyks te twyfelen.

Het nut, dat men gemeenlyk daar aan toe-
 schryft, is, met meer kragt in het weeffel van
 het onderwerp in te dringen en 't te ontslui-
 ten, dan enkel water doen konne; en de gis-
 ting of verrotting voortekoomen, waar toe de
 stoffe wel zoude overflaan, in zulk een lan-
 gen tyd, als de weeking menigmaal duurt.
 Doch Zeezout schynt de onderwerpen, zoo
 wel dierlyke, als die van plantgewassen, eer
 te verharden en vast te maaken, dan te ver-
 zagten en te ontsluiten; en by aldien het de
 verrotting voorkomt, moet het juist om die
 reden meer nadeel dan voordeel toebrengen.
 Want de ontbinding, die men hier bedoelt,
 komt zeer naby aan het begin van verrottinge;
 en de zoutagtige stoffen verlengen, door dee-
 ze te vertragen, de weeking verre buiten den
 tyd, die 'er anders toe noodig zyn zou. Het
 staat in de magt van den Bewerker, als hy
 ziet, dat de bewerking tot dit punt gekoomen
 is, naar zyn welgevallen een eind daar van te
 maaken, en aanstonds tot de distilleering over
 te gaan: op deeze wyze zal de geheele zaak
 in een korten tyd afgedaan zyn, met ten min-
 sten even gelyk voordeel in alle andere opzig-
 ten; mits dat de handbewerking van stampen;
 raspen, en diergelyke, welke in alle gevallen
 even noodig zyn, kundig en vaerdig uitge-
 voerd worden.

Lichaamen van een zeer lymig en vast weef-
 sel worden, in de *Edinburgsche Apotheek*
 geor-

geordonneerd, eenige dagen met een weinig gift te laten giffen: de helft van derzelver hoeveelheid water is genoeg, om de gifting uit te werken; en zoo veel, als 'er meer nood is, moet 'er naderhand bygedaan worden, eer men aan 't distilleeren gaat. Deeze bewerking bevordert, ongetwyfeld, de ontbinding van het onderwerp, en de uithaaling van de Olie; nogthans gebeurt het zelden dat men zodanige hulpmiddelen noodig heeft. Doch men moet byzonderlyk zorg draagen, dat de gifting niet te lange duure; of dat men, door eene kwaalyk gekoozene gift eenen kwaaden geur aan de Olie geeve, of van eenige te veel gebruike.

Sommige Scheikundigen hebben voorgegeeven, dat zy, door het bydoen van zouten en zuure geesten, instaat zyn, om meer Olie van zekere stoffen van plantgewassen te verkrygen, dan 'er, zonder zulke byvoegfels, met eenige mogelykheid uit kan gekreegen worden. Doch de proeven, met oogmerk om dit stuk vast te zetten gedaan, schynen het tegendeel te bewyzen: dit is althans standvastig waar bevonden, dat, wanneer 'er reden is om te denken, dat de uitleeving grooter zyn zal, dan gewoonlyk, de hoedanigheid van de Olie naar evenredigheid benadeeld is. Want de hoeveelheid van weezendlyke Olie kan, in de plantgewassen, geenszins vermeerderd worden; en die 'er weezendlyk in begrepen is, kan 'er gemakkelyk van afgescheiden worden, zonder zulke byvoegfels. Al wat de zoute stoffe, in dit opzigt, doen kan, is, het water vatbaar te maaken voor een grooter trap van hitte, dan het op zich zelf alleen kan bevatten, en het dus bekwaam te maaken, om een grove vetagtige stoffe op te neemen, die niet vlug genoeg is, om met zuiver water op te reizen; deeze grove stoffe nu, zich met de zuivere Olie vermengende, vermeerdert wel de hoeveelheid; maar moet tegelyk noodzaakelyk derzelver hoedanigheid verlegten. En inderdaad, als men alleen water gebruikt, is de Olie, die omtrent het einde van de bewerking overkomt, merkelyk minder welriekende, en dikker, dan die in den beginne opreift; en ten tweeden maale met eene zachte hitte gedistilleerd zynde, laat

ze eene groote menigte smaakelooze harsagtige stoffe agter.

De kenze van bekwaame werktuigen is ook van groot belang, om deeze bewerking met voordeel uit te voeren. Want 'er zyn sommige Oliën, die vry wel over den zwaanenhals van den helm der gemeene Distilleerketels heen gaan: anderen, die zoo vlug niet zyn, kan men niet gemakkelyk zoo hoog doen opreizen. Om dit laatste te verkrygen, zouden wy een wyden lagen helm, die eenen rand, of holle buis rondom zich heeft, aanpnyzen: want in deeze buis wordt de Olie, in haare eerste opreizing opgehouden, (en van daar aanstonds in den Ontvanger geleid) waar van de voordeelen blykbaar genoeg zyn.

Met opzigt tot het vuur, moet de Bewerker vaerdig zyn, in het zelve in 't eerst aan te wakkeren; en het, gedurende de geheele bewerkinge, op zulk eenen graad te houden, dat de Olie rykelyk moge afdruipe; anders zal de Olie aan eene onnoodige hitte blootgesteld worden; eene omstandigheid, die men, zoo veel mogelyk is, zorgvuldig moet vermyden. Want het vuur deelt aan alle deeze Oliën eenen onaangenaamen indruk mede, gelyk ten klaarste daar uit blykt, dat ze minder aangenaam zyn, als ze eerst nieuwelyks gedistilleerd zyn, dan na dat ze eenigen tyd in eene koele plaats gestaan hebben: en hoe langer de hitte duurt, hoe meer verandering zy in dezelve moet te weeg brengen.

De meeste Oliën vereischen, tot derzelver distilleering, de hitte van sterk kookend water; doch 'er zyn ook veelen, die met eene veel minder hitte opreizen: als daar zyn die van Limoen schillen, Citroen schillen, van de bloemen van Lavendel en Rosmaryn, en van byna alle de welriekendste soorten van bloemen. Wy hebben reeds aangemerkt, dat de welriekendheid deezer bloemen grootelyks benadeeld, of zelfs vernietigd wordt, door de zelve te slaan of te kneuzen: ook wordt ze, in de bewerking, daar we nu van spreken, verminderd door ze in 't water te dompelen, en zulks des te meer, naar evenredigheid dat ze langer in 't water zyn en de hitte grooter is: hier van daan is het, dat deeze Oliën, op de gewoone wyze gedistilleerd zyn-

de,

de, minder aangenaam van reuk zyn, dan de onderwerpen zelven. Om de zelfstandigheden van deezen rang te distilleeren, heb ik derhalven eene andere wyze uitgedacht: te weeten, in plaatse van de bloemen in het water te dompelen, worden ze alleen aan den waassem van 't zelve blootgesteld. Want eene behoorlyke hoeveelheid van water in de distilleerketel gedaan zynde, worden de welriekende kruiden, of bloemen luchtig in een mandje gelegd, van zulk eene grootte, dat het in de distilleerketel kan, en even boven het water tegen derzelver kanten rust. Den helm dan op de ketel, en het water aan 't koken gemaakt zynde, trekt de waassem, die door het onderwerp heen zeigt, de Olie naa zich, zonder derzelver welriekendheid te verminderen, en brengt ze dus in den Ontvanger over. De Oliën, die dus verkreegen zyn; bezitten den reuk van 't onderwerp, in eenen uitmuntenden graad, en hebben niets van dien onaangenaamen reuk, die in zulken bespeurd wordt, welken naar de gemeene wyze, door ze in water te koken, gedistilleerd zyn.

Het zal hier niet ongepast zyn aan te merken, dat zulke Oliën, die met eene mindere hitte, dan die van kookend water, opreizen, by de Scheikundige en Kruidmengkundige Schryvers gemeenelyk *ligte* Oliën genoemd worden; en zulke, die de hitte van sterk kookend water noodig hebben, *zwaare* hieten. Deeze uitdrukkingen heb ik opzettelyk vermyd, om dat men zou kunnen denken, dat ze *betrekking hadden op de vergeleekene zwaarsen* van de Oliën; waar mede de vlugheid of vastheid nogthans geene verbintenis heeft. Want Olyfölie is ligter, dan de meeste wezendlyke Oliën; doch de hitte, die 'er noodig is om ze te doen uitdruipen, gaat die, in welke de zwaarste wezendlyke Oliën uitdruipen, nog veel meer te boven, dan de hitte van kookend water die van ys te boven gaat.

Het water, dat in het distilleeren van wezendlyke Oliën gebeezigd wordt, trekt altoos een gedeelte van de Olie in; als blykt uit den reuk, den smaak, en de kleur, welken het verkrygt.

Doch het kan niet meer, dan eene zekere hoeveelheid bevatten; en daarom kan zulk

water, dat reeds gebruikt is en zich zelf byna verzadigd heeft, met voordeel gebeezigd worden, in plaats van gemeen water, tot eene tweede, derde, of eenige volgende distilleering van het zelfde onderwerp.

Sommige latere Scheikundige Schryvers pryzen het water aan, niet dat over komt, maar dat in de Distilleerketel blyft, om tot de tweedemaal te gebruiken. Doch dat kan van geen dienst zyn; dewyl het alleen zulke deelen van het plantgewas bevat, die niet in staat zyn om in de distilleeringe op te reizen, en die alleen dienen om de werking van het water, als een scheivogt, te verhinderen, en gevaar van aan te branden te veroorzaaken.

Na dat men eenige Olie gedistilleerd heeft, moet men byzonderlyk zorg draagen, dat de slang behoorlyk schoon gemaakt worde, eer ze wederom gebruikt worde tot het distilleeren van eene andere plant. Want sommige Oliën, als die van Allsem en Anyszaad b. v. kleeven 'er zoo sterk aan vast, dat ze niet door hitte daar uitgesmolten, noch met water kunnen afgewasschen worden: de beste wyze om de slang daar van te zuiveren is, een weinig Geest van wyn 'er door te laten loopen.

De wezendlyke Olien, moet men, na de distilleering, eenige dagen laten stil staan, in Vaten, die losjes met papier bedekt zyn, tot dat ze haaren onaangenaamen vuurigen reuk verlooren hebben, en helder geworden zyn; doet ze dan in kleine flesjes, die volkomen vol, dicht toegestopt, in eene koele plaats moeten gehouden worden: en met deeze voorzorgen zullen ze haare kragten, veele jaaren, volkomen behouden.

Wanneer ze daarentegen agteloos bewaard worden, verliezen ze met den tyd allengs van haaren geur, en worden grof en dik. Sommigen trachten dezelve te herstellen, na dat ze deeze verandering ondergaan hebben, door ze met driemaal derzelver gewigt aan gemeen Zout te vryven, en 'er dan een groot gedeelte water bygedaan hebbende, van nieuws te distilleeren: dan reist het zuiverste gedeelte wel dun en helder op, en bezit een grooten trap van den voorigen reuk en smaak der Olie, hoewel minder in beide opzigten, dan de Olie in

in 't eerste was : doch deeze verbetering, gelyk het genoemd wordt, slaagt even goed zonder het zout; want als de Oliën dus veranderd zyn, dan zyn ze byna in denzelfden staat, als de Terpentynen, en andere verdikte Olieagtige sappen, die hunne zuiverer Olie, in het distilleeren, gereedelyk aan water alleen overgeeven.

Wanneer de wezendlyke Oliën haaren reuk geheel en al verloren hebben, raaden sommigen aan, dezelve, in het distilleeren, by eene versche hoeveelheid van de Olie der zelfde plante te doen; waar door ze, zoo men zegt, zich op nieuws met de welriekende stoffe verzadigen, en volkomen vernieuwd worden. Doch deeze praktyk moet ongetwyfeld afgekeurd worden, als zynde niet anders, dan eene schoonschynende spitsvindigheid: want zy kan niets meer te weeg brengen, dan de werksaame stoffe, die tot de nieuwe Olie alleen behoort, tusschen de oude en de nieuwe te verdeelen.

De wezendlyke Oliën, geneeskundig beschouwd, koomen in de algemeene hoedanigheden van prikkeling en heetheid overeen; maar in de byzondere kragten verschillen ze zoo veel, als de onderwerpen, waar van ze verkreegen worden; dewyl de Olie het regtstreekse grondbeginsel is, waar in de kragten, of een gedeelte der kragten van de verschillende onderwerpen huisvesten. Dus worden de windbreekende kragt der heete Zaden, de pisdryvende van Jeneverbeziën, de maandstonden bevorderende van Zevenboom, de zenuw versterkende van Rosmaryn, de maagversterkende van Munte, en die tegen de scheurbuik van Lepelblad, de hartversterkende der Speceryen enz. in derzelver Oliën geconcentreerd.

Daar is nog een ander verschil tusschen de wezendlyke Oliën, waar van de grond zoo klaar niet is; te weeten, dat van den graad van prikkeling en heetheid; welken, gelyk men zou verwagten, geenszins gelyk staan met die van de onderwerpen, waar uit ze getrokken zyn. De Kaneel-Olie b. v. is uitteekend scherp en vuurig; ja als ze niet verdund is, byna brandende: daar Kruidnagelen, eene specery, die in zelfstandigheid veel scher-

per is, dan de andere, eene Olie uitleeveren, die veel minder prikkelt. Dit verschil schynt ten deele van de veelheid der aangebragte Olie af te hangen; dewyl Kaneel veel minder uitleevert, dan Kruidnagelen, en gevolgelyk haare werksaame stoffe in een kleiner omtrek verfaamd heeft; ten deele van de natuur der werkende deelen zelve: want, alhoewel de wezendlyke Oliën altoos den foortelyken reuk en geur van derzelver onderwerpen in zich bevatten, het zy die aangenaam, of onaangenaam zyn; zoo behelzenze nogthans niet altoos alle de prikkelende kragt; want deeze huisvest dikwyls in eene vaster harsagtige stoffe, en reist met de Olie niet op. Immers na de distilleering van Kruidnagelen, Peper, en eenige andere speceryen, wordt een gedeelte van derzelver prikkelende kragt agtergelaaten bevonden: en een eenvoudigh trekfel van dezelve, in verbeterden Geest van wyn, heeft zelfs meer prikkelende kragt, dan derzelver wezendlyke Oliën.

De welriekendste Oliën worden dikwyls gebruikt, om andere geneesmiddelen, die op zich zelve onsmakelyk zyn, geschikt te maaken, voor de maag. Gemeenlyk worden ze als verbeteraars van harsagtige purgeermiddelen gebeezigd; een gebruik, waar toe zy niet gevoegelyk schynen. Want al de dienst, dien ze hier kunnen doen, is, te maaken, dat de hars in 't eerst wat gemakkeliker in de maag zit: en verre van de prikkelende hoedanigheid, waar van de geweldigheid van haare werking afhangt, te verzwakken, voegen deeze scherpe Oliën 'er nog eene nieuwe aanprikkeling by. Zie het Artikel van de Buikzuiverende middelen, bladz. 71.

Wezendlyke Oliën worden nooit alleen ingegeeven, wegens derzelver uiterste heetheid en scherphheid; welke in sommigen zoo groot is, dat een enkele droppel, die men op de tong heeft laten vallen, een koudvuuragtige roof voortbrengt. Van drooge suiker worden ze gereedelyk ingetrokken, en kunnen daarom, in deeze gedaante, gevoegelyk ingegeeven worden. Met agt- of tienmaal derzelver gewigt gewreeven zynde, wordenze ontbindbaar in wateragtige vogten, en dus kunnen ze tot eenen bepaalden graad verdund worden. Sly.

Slymen maaken ze ook mengbaar met water tot een eenvormig melkagtig vogt. Ook kunnen ze in Geest van wyn ontbonden worden; de welriekendste in een gelyk gewigt, en byna alle dezelve in minder dan viermaal haare eigene hoeveelheid: en deeze ontbindingen kunnen of met suiker, of met fyroop of iets diergelyks vermengd, worden ingenomen; als men ze met water vermengd, wordt het vogt melkagtig, en de Olie scheidt 'er af.

De scherpste Oliën worden uitwendig gebruikt, tegen ongemakken van lammigheid, gevoelloosheid, pynen en smerten, koude gezwellen, en in andere gevallen, wanneer byzondere deelen moeten verwarmd of geprikkeld worden. De Tandtpyn wordt somtyds door een droppel van deeze, byna brandende, Oliën verligt, als men ze in kattoen neemt, en voorzigtig in de holle kies of tandt brengt.

OLEUM ABSINTHII ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van de bladeren van Absent.

[L. E.].

Deeze is een van de aangenaamste Oliën: zy ruikt sterk naar den Absent; en ze bevat deszelven byzonderen walglyken smaak, maar heeft weinig of niets van zyne bitterheid; dewyl dezelve, gantschelyk in het afkookfel, na de distilleering, overblyft: derzelver kleur is donker groen, als ze uit het versche kruid getrokken wordt; van het gedroogde, bruinagtig geel. Deeze Olie wordt door Hoffman aangepreezen, als een zagt pynstillend middel, in krampagtige trekkingen: tot dat einde ordonneert hy een drachma van dezelve, in een once verbeeterden Geest van wyn te ontbinden, en zeven of agt droppels van 't mengsel, in eenig gevoeglyk voervogt in te neemen.

BOERHAAVE pryst, in anderendaagsche koortsen (b), sterk aan een geneeskragtige vogt, dat saamengesteld is uit onttrent zeven

(b) Febres tertianæ. (c) Scirrōfitas. (d) Suppuratio.

III. DEEL.

grein van de Olie, eerst met een drachma suiker gewreeven, dan met twee drachma's van het zout van Allēm, en naderhand ontbonden in zes oncen van het gedistilleerde water van dezelfde plante: twee uren voor dat men de aankomst van de koorts verwacht, moet de Lyder zyne voeten en beenen in warm water baden, en dan elk kwartier uren twee oncen van het vogt drinken, tot dat de twee uren verstreken zyn: op deeze wyze en door dit middel, zegt hy, zullen alle gevallen van deezen aart doorgaands gemakkelyk en veilig geneezen worden; mits dat 'er geene knoestigheid (c), of verettering (d), plaats hebbe. By ons wordt de Olie van Allēm voornaamelyk gebeezigd, als een middel om de wurmen te verdryven, en tot dat einde wordt ze zoo wel uitwendig op den buik gesmeerd, als inwendig ingenomen: zy wordt gevoeglyk ingegeven in de gedaante van pillen, waar toe ze kan gemaakt worden, door ze met kruim van brood te vermengen.

OLEUM SEMINUM ANETHI ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Dilzaad.
Lond.

Deeze is een zeer heete Olie; van eenen niet zeer aangenaamen geur, doch minder zodanig, dan het zaad. Zy wordt somtyds, als een windbreekend middel ingegeven, in winderigheden, koliek pynen, den hik, en diergelyken, van een tot drie of vier droppels.

OLEUM SEMINUM ANISI ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Anyszaad.

L. E.

Deeze Olie bezit den smaak en reuk van het Anyszaad volmaaktelyk. Zy is een van de zagste gedistilleerde Oliën; men kan 'er veilig

Bbb

lig vyftien of twintig droppels van inneemen; hoewel de gemeene praktyk zelden tot de helft van dit getal gaat. Derzelve reuk is ten uiterfte duurzaam en uitgestrekt: de melk van eene Vrouw, na het inneemen van dezelve uit de borst getrokken, wordt met derzelve reuk bezwangerd bevonden; en dit is mogelijk ten deele de grond, waarop de kragten voor de borst gemeenlyk aan dezelve worden toegeschreeven: in wonderigheden en kolieken wordt zy van sommigen gezegd, zoo kragtig niet te zyn, als de zaaden zelve.

Het is aanmerkelyk van deeze Olie, dat ze faamenstremt, zelfs wanneer de lucht niet merkelyk koud is, tot de dikte van boter: en hierom moet de Bewerker, in het distilleeren niet al te zorgvuldig zyn, om het water, in het koelvat, al te koel te houden: integendeel moet hy 't liever wat heet laten worden, voornaamelyk tegen het einde van de bewerkinge; want anders zal de faamenstremmende Olie de slang zodanig kunnen opstoppen, dat ze den helm in gevaar stelde, van de ketel af te vliegen; althans zal 'er een groot gedeelte van de Olie in blyven hangen.

OLEUM SEMINUM CARUI ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Karewei-Zaad.

L. E.

De geur deezer Olie gelykt naauwkeurig naar dien van de Karewei. Zy is een zeer heete en scherpe Olie; een enkele droppeel is een maatige gift, en vyf of zes een zeer groote. Zy wordt niet zelden als een windbreekend middel gebruikt; en zy wordt van sommigen ondersteld byzonder dienstig te zyn, om de pis te bevorderen, waar aan zy eenigen graad van haaren reuk mededeelt.

OLEUM CARYOPHYLLORUM AROMATICORUM ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Kruidnagelen.

L. E.

Deeze Olie is zoo zwaar, dat ze in Water zinkt, en reist niet gemakkelyk op in distilleeringe: als het water, dat van de Kruidnagelen overkomt, weêr op de overblyvenden gedaan wordt, en de distilleering herhaald, zal men gemeenlyk wat meer Olie verkrygen, hoewel die veel minder is, in hoedanigheid, dan de eerste. De Olie van Nagelen wordt doorgaands beschreeven, als zynde „boven-„ maate heet en vuurig, en van eene goud „geele kleur (BOERHAAVE *Proceff.* 27).” En zodanig is inderdaad het faamenmengfel, dat wy uit Holland krygen; maar de echte Olie van Nagelen is een van de zagter Oliën: zy kan zeer veilig, (behoorlyk verdund zyn- de) tot de hoeveelheid van tien of twaalf droppels, worden ingenomen. Ook is derzelve kleur in 't geheel niet geel, ten zy dat ze lang en agteloos bewaard worde, of met al te geweldige hitte gedistilleerd zy: als ze op haar best is, dan is ze helder en zonder kleur, van eenen aangenaamen, maatig heeten en prikkelenden smaak, en eenen zeer behaaglyken reuk, die veel naar dien der specerye zelve gelykt. De Hollandsche Olie van Nagelen behelst een groot gedeelte van uitgeperste Olie, gelyk klaarlyk blykt, als men ze door distilleeringe beproeft. Nogthans kan dit byvoegfel het niet zyn, waaraan zy haare scherpte verschuldigd is. Maar een klein gedeelte van een harsagtig uittreksel van Nagelen deelt aan een groot gedeelte Olie een' donkere kleur en grooten trap van scherpte mede.

OLEUM FLORUM CHAMÆMELI ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Kamilbloemen.
Lond.

Deeze is eene zeer scherpe Olie, van eenen sterken niet onaangenaamen reuk, naar dien der bloemen gelykende: haare kleur is geel met eenen groenagtigen of bruinen weerschyn. Somtyds wordtze als een windbreekend middel, in de gifte van weinige droppelen ingegeven, in ongemakken van de Baarmoeder; gelyk ook om de wurmen te verdryven: zy kan

kan gevoeglyk met kruim van brood tot pillen gemaakt worden.

Deeze Olie, hier beschreeven, is die van de gemeene Tuinkamillen verkreegen wordt, die de eenige foort is, in onze Apotheek voorgeschreeven (zie het voorgaande Deel bladz. 126, 127.). Daar is nog een andere foorte, die meer op de koorlanden, dan in onze tuinen gevonden wordt (*Chamemelum vulgare* Ger. *Raji Synops Ed. 3. p. 288.*), welke eene schoone blaauwe Olie uitleevert: en als de Olie wel en zorgvuldig bewaard wordt, blyft deeze kleur verscheidene jaaren lang; maar als 'er de lucht niet volkomen uitgeslooten is, verandert ze ras in eene geelgelyk de voorgaande.

OLEUM CINNAMOMI.

Kaneel Olie.

L. E.

Deeze geachte Olie is zeer heet en scherp, van eenen zeer aangenaamen geur, gelyk die van de Kaneel zelve. In koude kwynende gestellen, en gevallen van zwakheden der zenuwen, is zy een van de spoedigste hartversterkende en herstellende middelen. De gifte is een, twee, of drie droppels: welke altoos zorgvuldig met suiker enz. moet verslapt worden; want de scherphheid deezer Olie is zoo groot, dat eene druppel ongemengd op de tong gevallen, gelyk BOERHAAVE aanmerkt een roef van versterking te weege brengt. Tot het distilleeren van deeze Olie wordt, een geweldig vuur vereischt; en de laage helm met een rand rondom, hierboven (p. 370) tot het distilleeren van de minst vlugge Oliën aangepreezen, is voornaamelyk voor deeze noodig, welke een van de minst vlugge is, en in eene zeer geringe hoeveelheid van de specery verkreegen wordt. Het gedistilleerde water behoudt wel geen gering deel van de Olie; maar, deeze Olie zeer zwaar zynde, zinkt de zelve uit het water naa den grond, als ze twee of drie weeken in eene koele plaats gestaan heeft.

OLEUM SEMINUM CYMINI ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Komynzaad.
Lond.

Deeze is een van de heeter en min aangename Oliën. Zy wordt voornaamelyk gebeezigd in koude, winderige ongemakken van de Baarmoeder, in giften van twee of drie droppels. Zy deelt haaren reuk sterk aan de pis mede, en wordt byzonder dienstig geacht, om derzelver ontlasting te bevorderen.

OLEUM SEMINUM FOENICULI ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Fenkelzaad.
Edinb.

De Olie, die van zoet Fenkelzaad verkreegen wordt, is veel fraaijer en aangenaamer, dan die van de gemeene Fenkel, (zie bladz. 146.). Zy is een van de zagtste deezer bereidingen: zy heeft byna denzelfden graad van hitte, als die van Anyszaad; aan welke zy ook in geur gelyk is, hoewel veel aangenaamer. Zy wordt, als een windbrekend middel, ingegeven, in koude ongesteldheden van de maag; en in sommige foorten van hoesten, om de borstontlasting te bevorderen.

OLEUM foliorum HYSSOPI ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Ysop bladeren.

De Olie van Ysop is matig scherp, van eenen sterken niet zeer aangename reuk, naauwkeurig met het oorspronkelyk kruid overeenkomende: de kleur is geelagtig met een groenagtigen weerschyn; welke, in 't bewaaren, in eene bruinagtige verandert. Zy wordt, in vogtige amborstigheden, aangepreezen, om de borstontlasting te bevorderen &c. van een tot twee, of drie droppels; maar zy wordt zelden gebruikt, en niet dikwyls in de winkels gevonden; waarom zy nu in beide COLLEGIEN, zoo wel dat van *Londen*, als dat van *Edinburgh* agter gelaaten is.

Bbb 2

OLE-

OLEUM *baccarum* JUNIPERI ESSENTIALE.*Wezendlyke Olie van Jenever beziën.*

L. E.

Deeze is een zeer heete en scherpe Olie, van eenen sterken geur, dien der beziën niet ongelyk. In de gifte van een droppel of twee, wordt ze een dienstig windbreekend en maagmiddel bevonden: in eene van zes, agt of meer, een prikkelend, afvaagend, pisdryvend en de maandstonden bevorderend, middel: zy schynt iets van de natuur der Terpenhynen, of derzelver gedistilleerde Oliën te hebben; dewyl ze, even als die, eenen reuk van Vioolen aan de pis mededeelt.

De Olie deezer beziën huisvest gedeeltelyk in blaasjes, die door de zelfstandigheid der vrugt verspreid zyn; en gedeeltelyk in kleine celletjes, die in de Zaden begreepen zyn: als de beziën droog zyn, en de Olie tot eene harsagtige zelfstandigheid verhard, wordt ze zigtbaar, als men de zaaden doorbreekt, in de gedaante van doorschynende droppeltjes.

Om deeze Olie dan met voordeel te verkrygen, moeten we de beziën, voor de distilleeringe, gantschelyk en ter dege kneuzen; zoo dat het zaad ook verbrooken zy, en de bewaarplaatsjes der Olie geheel en al open liggen.

OLEUM *florum* LAVENDULÆ ESSENTIALE.*Wezendlyke Olie van Lavendel bloemen.*

L. E.

Deeze Olie is, in haare grootste volmaaktheid zeer helder, van eene aangename geelagtige kleur, uitsteekend welriekend, en bezit den byzonderen reuk, die in de bloemen bewonderd wordt, in eenen uitmuntenden graad. Zy is eene Artseny van groote nuttigheid, zoo wel inwendig, als uitwendig gebee-

(e) Morbi paralytici & lethargici.

zigd, in ongemakken van beroerdheid en slaapziekte *(e)*, in zinking pynen en zwakheden van het zenuw gestel. De gifte is van een tot vyf of zes droppels

De Lavendelbloemen leveren de welriekendste Olie, en in verre de grootste hoeveelheid, uit, als ze op 't punt zyn, om van zelve af te vallen: doch de bladeren geeven zeer weinig uit. De bloemen kunnen van 't overige der plante worden afgescheiden, door dezelve een weinig te droogen, en ze dan zagttjes te kloppen: dan moeten ze aanstonds aan de distilleeringe overgegeeven en de bewerking met een zagt en wel geregeld vuur verricht worden: want al te groote hitte zoude de kleur der Olie niet alleen veranderen, maar ook eene onaangename verandering in derzelver reuk maaken.

OLEUM *baccarum* LAURI ESSENTIALE.*Wezendlyke Olie van Laurierbeziën.*

De Olie van Laurierbeziën is dun en helder, matig scherp, van eenen sterken en redelyk aangenaamen reuk. Zy wordt ingegeeven in winderige kolieken, ongemakken van de baarmoeder, en om de baarensweën, na de verlossing, te verzagten; de gifte is van twee tot vyf of zes droppels. Zy wordt ook tot een innengsel in windbreekende klisfeeren gemaakt: en in sommige gevallen van de baarmoeder wordtze uitwendig toegepast.

ESSENTIA LIMONUM [L.], OLEUM *Corticum* LIMONUM [E.].*Het Wezen van Limoenen, of de Wezendlyke Olie van Limoenschillen.*

Deeze is eene aangename Olie, van eenen fraaijen reuk, byna zoo aangenaam, als die van de versche schillen: zy is een van de lichtste en meest geachte wezendlyke Oliën, die wy hebben, volkomen helder en byna zonder kleur. Zy wordt in de gifte van twee of drie droppels ingegeeven, als een hartversterkend mid-

middel, in zwakheden van de maag enz. hoewel ze dikwylfer gebruikt wordt, als een reukwerk. Zy geeft een fraaijen geur aan den vluggen speceryagtigen Geest der winkels (f), en doet de Zeepillen gemakkelyk in de maag zitten.

OLEUM MACIS ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Foelie.

De wezendlyke Olie van Foelie is maatig fcherp, zeer fyn en vlog, van eenen sterken speceryagtigen reuk, gelyk die der specery zelf: zy is dun en helder, van eene bleeke geelagtige kleur, met een gedeelte dikker en donker gekleurde Olie op den grond. Deeze Olie is beroemd in braakingen, Hikken, koliek pynen enz. zoo wel inwendig, van een tot vier droppels, ingegeven, als uitwendig op het maag- en navel-Gewest toegepast. Nogthans wordt ze zelden gebruikt en niet dikwyls in de winkels gevonden.

OLEUM MAJORANÆ ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Marjolyn bladeren, Lond.

Deeze Olie is zeer heet en doordringende, en lang na zoo aangenaam van geur niet, als de Marjolyn zelve: in haare volmaaktheid is ze van eene bleek geele kleur, als ze lang bewaard wordt, verandert ze in roodagtige; en wanneer ze niet al te groote hitte gedistilleerd wordt, reift ze ten eerfte met deeze kleur op. Zy wordt byzonder dienstig gehouden in verflappingen, verstoppen en slymige ontlastingen van de baarmoeder: de gifte is een of twee droppels.

OLEUM MENTHÆ ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van de bladeren der gemeene Munte.

L. E.

(f) *Spiritus volatilis aromaticus officinalis.*

Deeze Olie ruikt en smaakt sterk naar de Munte; maar is, in beide opzigten, wat minder aangenaam dan het kruid zelf. Zy is een nuttig maagmiddel; en wordt niet zelden ingegeven in gebrek van eetlust, zwakheid van de maag, neiging tot braaken, en andere dergelyke ongesteldheden, als ze met geene hitte of ontsteeking verzeld gaan: twee of drie, of meer droppels worden in eene gifte ingegeven. Zy wordt ook tot dezelfde oogmerken uitwendig gebeezigd; en ze is een uitsteekend innengsel in de Maagpleister der Winkels.

OLEUM MENTHÆ PIPERITIDIS ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Pepermunte, Lond.

Deeze bezit den reuk, smaak, en de krachten der Pepermunte volmaaktelyk; de kleur is groenagtig bleek geel. Zy is eene zeer fcherpe en fyne Artseny; en verspreidt, byna zoo ras als ze ingenomen is, eene gloeiende warmte door 't gantsche gestel. In kolieken, die met groote koude verzeld gaan, en in sommige ongemakken van de baarmoeder is zy van uitsteekenden dienst. Een droppeel of twee is gemeenlyk eene genoegzaame gifte.

OLEUM NUCIS MOSCHATÆ ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Nootmuschaaten.

L. E.

De wezendlyke Olie van Nootmuschaaten bezit den geur en de speceryagtige krachten van de Specerye in eenen uitmuntenden trap. In haare hoedanigheid, gelyktze naar die van Foelie, maar is wat minder aangenaam.

OLEUM ORIGANI ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van wilde Marjolyn.

L. E.

Bbb 3

L. E.

Deeze Olie heeft een zeer scherp prikkelenden smaak, en eenen doordringenden reuk. Zy is meest in gebruik geweest, als een nismiddel, en om tandpynen te verligten.

OLEUM ESSENTIALE PIPERIS JAMAICENSIS.

Wezendlyke Olie van Jamaica'sche Peper.
Edinb.

Deeze is een zeer fraaije Olie, en kan gebruikt worden in de plaats van die der duurer speceryen. Zy is van eene schoone bleek kleur, in geur veel aangenaamer, dan de Olie van Nagelen, en niet veel minder, dan die van Nootmuschaaten. In water zinkt ze, als sommige van de Ooster'sche Speceryen.

OLEUM PULEGII ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van de bladeren van Poley.

L. E.

Deeze Olie gelykt in reuk en smaak naar de oorspronkelyke plant; welker krachten zy insgelyks bezit. In gevallen van ongemakken der baarmoeder wordt ze van een tot vier, of vyf droppels ingegeven.

OLEUM ROSMARINII ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Rosmaryn.

L. E.

De Olie van Rosmaryn wordt van de plante, in bloem zynde, getrokken. In haare volmaaktheid is ze zeer ligt en dun, bleek en byna zonder kleur; zeer welriekend, hoewel niet volkomen zoo welriekend als de Rosmaryn zelve. Zy wordt aangepreezen, in de gifte van weinige droppels, in zenuw ziekten en ongemakken, die de Baarmoeder betreffen. BOERHAAVE houdt ze in groote achtinge tegen vallende ziekten en opstoppingen van de

zuivering der Baarmoeder, die door zwakheid of werkeloosheid veroorzaakt zyn.

OLEUM LIGNI RHODII ESSENTIALE.

L. E.

Wezendlyke Olie van Rozenhout.

L. E.

Deeze Olie is uitteekend welriekend, en wordt voornaamelyk, als een reukwerk, in ruikende pomaden en diergelyken gebeezigd. De gewoonte heeft, tot nog toe, geene bereiding van dit fraaije speceryagtige hout, tot inwendig gebruik, aangenomen.

OLEUM RUTÆ ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Wynruit bladeren.

L. E.

De Olie van wynruit heeft een zeer scherp smaak, en eenen doordringenden reuk, die naar dien van het kruid gelykt, maar veel eer nog onaangenaamer is. Somtyds wordt ze wel eens gebruikt, in ongesteldheden van de Baarmoeder en als een middel tegen de Wurmen; gelyk ook in vallende ziekten, die uit eenen slappen staat der zenuwen voortkoomen.

Wynruit geeft haare Olie zeer spaarzaam over. Men verkrygt 'er echter de grootste veelheid van, als de bloemen aan 't afvallen zyn, en het zaad zich begint te vertoonen: en een behoorlyke weeking voor het distilleeren, is hier ten uiterste noodzaakelyk.

OLEUM SABINÆ ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Zevenboom bladeren.

L. E.

Zevenboom is een van de planten, die in de voorgaande Uitgave der *Edinburg'sche Apo-*

Apotheek geordonneerd waren, voor af zagtelyk te moeten giften, eer ze gedistilleerd werden: nogthans is dit niet zeer noodzaakelyk; want Zevenboom leever, zonder eenige giftinge, en zelfs zonder veel weekinge, een zeer groote menigte van Olie uit: maar het voorgaande kruid heeft zulk een behandeling meer noodig. De Olie van Zevenboom is een vermaard middel voor de Baarmoeder en om de maandstonden te bevorderen: in koude slymige gestellen is het ongetwyfeld een geneesmiddel van goeden dienst, hoewel niet in staat, om dat geene uit te voeren, dat men 'er zich gemeenlyk van voorgesteld heeft. De gifte is twee of drie, of meer droppels.

OLEUM SASSAFRAS ESSENTIALE.

Wezendlyke Olie van Sassafras.

L. E.

Deeze is de zwaarste van alle de bekende wezendlyke Oliën, doch reift, in het distilleeren, gemakkelyk genoeg op: zy vertoont zich zoo helder, als water, heeft eenen maatig scherpen smaak, en eenen zeer welriekenden reuk; die naauwkeurig naar dien van Sassafras gelykt. Zy is zeer aangepreezen, als een zweetmiddel, en om het bloed en de sappen te zuiveren: ook wordt ze onderfeld van dienst te zyn in vogtige Ambortigheden en hoesten. De gifte is van een tot agt of tien droppels; alhoewel *Geoffroy* tot twintig gaat.

Het Afkookfel, dat na de distilleering der Olie overblyft, leever, door verdikkinge, (Zie het VI. Hoofdd.) een nuttig uittreksel uit; dat een zagten bitteragtigen en eenigzins saamentrekkenden smaak heeft. *Hoffman* zeidt, dat hy het met groot voordeel, in giften van een scrupel, heeft ingegeven, als een versterkend middel, in kwaade gesteldheden, in het wyken van afgaande koortsen, en om mildzugige zenuwtrekkingen te doen bedaren.

OLEUM TEREBINTHINÆ.

(g) *Sciatica.* (b) *Resina flava.*

Olie van Terpentyn.

L. E.

Deeze wordt op dezelfde wyze, als de voorgaande Oliën gedistilleerd: en is in den naauwften zin een wezendlyke Olie, schoon gemeenlyk niet in dien rang geplaatst: zy wordt doorgaands, maar oneigendlyk, zoo als het COLLEGIE aanmerkt, Geest van Terpentyn genoemd. Zy wordt in groote menigte tot sommige werktuigkundige oogmerken gebeezigd; en hierom is de bereiding 'er van een byzondere handteering geworden.

Deeze Olie is een zeer heete prikkelende Artseny (zie bladz. 245.). Somtyds wordt ze als een zweet en pisdryvend middel tot de gifte van twee of drie droppels ingegeven. In grooter giften is ze in staat, om het lichaam grootelyks te verhitten, pyn in 't hoofd, en uitstorting van 't zaad en 't vogt der voorstander klieren te veroorzaaken.

Nogthans is ze onlangs (te gelyk met honic of andere gevoeglyke scheivogten) in groote giften ingenomen tegen de Heupjicht (g); en zulks, naar men zegt, met goed gevolg. Sommigen hebben ze aangepreezen tegen de vloed van Venus ziekte: doch in dit geval heeft ze schaadelyke gevolgen voortgebracht, door de deelen te ontfteeken en de ziekte te vermeerderen. Uitwendig is ze niet zelden gebeezigd tegen zinking pynen, hoofdpynen, sproetels, om koude gezwollen te verdryven, en bloedingen te stuiten.

Na het distilleeren van de Terpentyn, blyft 'er een brokkelige harsagtige zelfstandigheid in de distilleerketel over, die van een geele kleur is, en geele hars (b) genoemd wordt. [L.].

Het eenige gebruik hier van is tot uitwendige toepassingen, om een stevigheid aan pleisters te geeven, en tot soortgelyke oogmerken.

De meesten deezer voorgaande Oliën worden door onze Scheikundigen getrokken, en zyn

zyn gemakkelyk te bereiden in eenen draaglyken trap van volmaaktheid; die van Kaneel, Kruidnagelen, Nootmuschaat en Foclie alleen uitgezonderd. Deezen worden gemeenelyk van buitens lands gebragt; en zyn meestendeels zoo zeer vervalscht, dat het moeijelyk is zulken te vinden, die bekwaam zyn voor eenig gebruik.

En de vervalschingen van deeze soorte van bereidingen, zyn ook niet gemakkelyk te ontdekken. Het grootste misbruik kan inderdaad gemakkelyk ontdekt worden: want als de Olie met Geest van wyn vermengd wordt, zalze melkagtig worden, door het bydoen van water; indien met uitgeperste Oliën, zal verbeeterde Geest de wezendlyke Olie ontbinden, en de andere agter laten; indien met Olie van Terpentyn, en een stuk papier in het mengsel gedoopt, en met een zachte hitte gedroogd is, zal de Terpentyn door haaren reuk verraden worden. Maar de fynder kunstenaars hebben andere spitsvindige wyzen uitgedacht, die alle beproevingen van deezen aart te leur stellen.

Sommigen hebben op de soortelyke zwaarte der Oliën acht gegeven, als op een zeker kenmerk van derzelver echtheid; en ingevolge hier van hebben we, op bladz. 35. en vervolgens eene Tafel der zwaarte van verscheidene opgegeeven. Doch hier op kan men geen volkomen staat maaken; want de echte Oliën, van dezelfde onderwerpen verkreegen, verschillen dikwyls in zwaarte al zoo veel, als die van verschillende getrokken worden. Kaneel en Kruidnagelen b. v., welker Oliën gemeenelyk in water zinken, leveren, als zy langzaam en voorzigtig gedistilleerd worden, eene zeer welriekende Olie uit, die nogthans soortelyk ligter is, dan het wateragtig vogt, dat tot derzelver distilleering gebeezygd is; terwyl integendeel de laatste druipingen van sommigen der ligter Oliën somtyds zoo zwaar zyn, dat ze in 't water zinken.

Dewyl alle de wezendlyke Oliën in de gemeene eigenschappen van ontbindbaarheid in Geest van wyn, onoplosbaarheid in water, mengbaarheid met water, door tusschenkomst van zekere middeldingen, vlugheid in de hitte van kookend water, enz. overeenkomen;

zoo is het klaar, dat zy verscheidenlyk met elkandere kunnen vermengd worden, of de duurste bedrieglyk vereenigd met die beeter koop zyn, zonder dat het bedrog door eenige beproevinge van deezen aart met eenige mogelykheid konne ontdekt worden. En het zoude inderdaad den kooper weinig voordeel aanbrengen, zoo hy al onfeilbaare kenmerken der echtheid van elke byzondere Olie hadde. Want het is van al zoo veel belang, dat ze goed, als dat ze echt zyn; dewyl ik dikwyls echte Oliën gezien heb, die door achtelooze distilleeringe, en lange en zorgelooze bewaaringe, zwakker waren in reuk en smaak, dan de gemeene vervalschte.

De reuk en smaak schynen de eenige zekere getuigen te zyn, die de natuur der zaake toelaat. Want indien een bast in allen opzichte de gedaante van goede kaneel heeft, en onbetwistelyk bewezen werdt, de echte bast van den kaneelboom te zyn; doch, als hem de kaneel geur ontbreekt, of hy denzelven maar in eenen geringen trap bezit, zoo verwerpen wy hem: en even zoo is het met de Olie geleege. Het is toch alleen uit het gebruik en de gesteldheid, of uit vergelykingen van staaltjes van bekende hoedanigheden, dat we van de goedheid der drogeryen zelve, of van derzelver Oliën kunnen oordeelen.

De meeste wezendlyke Oliën zyn inderdaad, veel te heet en scherp, dan dat ze veilig zouden kunnen geproefd worden; en de reuk van 't onderwerp is in dezelve zoo zeer in een middelpunt saamen gedrongen, dat eene kleine verandering, in dit opzigt, niet ligt te onderscheiden is. Maar wy kunnen ze gereedelyk tot eenen bepaalden trap verdunnen. Want een dropel kan in Geest van wyn ontbonden worden; of in een beetje suiker ontvangen, en door dat middelding in water ontbonden worden. Nu zal de hoeveelheid van 't water, welk zy dus met haaren geur bezwangert, of de trap van geur, welken zy aan eene bepaalde hoeveelheid mededeelt, de maat van den trap der goedheid van de Olie uitmaaken.

Ik zal hier eenige proeven van, *nopens de hoeveelheid van wezendlyke Olie, uit verschillende plantgewassen verkreegen*, in de gedaante

te van eene Tafel gebragt, byvoegen. De eerste Colom behelst de naamen der byzondere groeiende zelfstandigheden; de tweede de hoeveelheid van elk, dat men aan de distilleering overgaf; en de derde de hoeveelheid der verkreegene Olie. In alle de andere deelen van dit Boek, waar van gewigt van *ponden* gesproken wordt, daar heeft men *trois* gewigt van twaalf oncen verstaan; maar om dat deeze proeven alle gedaan zyn met ponden van zestien oncen, zoo heeft men het dienstig geoordeeld dit stuk in zyn oorspronkelyk gewigt voor te stellen; voornaamelyk ook om dat de verscheidene stoffen, die gemeenlyk in eene groote menigte tot het distilleeren van Oliën vereischt worden, by gewigte van het zelfde soort verkocht worden.

Doch om alle onzekerheid, die hier uit ontstaan mogt, wech te nemen, en den Leezer te gemakkelijker van de uitleevering te doen

oordeelen, is hier eene verkorte berekening van de gewigten by gevoegd in de vierde Colom; welke het getal der deelen van elk onderwerp aantoon, van welken een deel Olie verkreegen is. By elk Artikel is des Schryvers naam, van wien de proef genoomen is, bygevoegd: en daar geen naam bygevoegd is, zyn myne eigene proeven.

De verscheidene distilleeringen van een en 't zelfde onderwerp, waar van 'er verscheidene in deeze Tafel gevoegd zyn, toonen hoe veranderlyk de uitleevering van de Olie is; en dat de uitheemsche Speceryen, zoo wel als onze inlandsche planten, niet altoos dezelfde hoeveelheid van dat werkend beginsel in zich bevatten; alhoewel men ook moet aanmerken, dat een gedeelte der verschillen waarfchynelyk ook konne voortkoomen uit de bewerkinge zelve, naar dat ze meer of minder zorgvuldig uitgevoerd zy.

Tafel van de hoeveelheid der wezendlyke Oliën, van verschillende Plantgewassen verkreegen.

Agallochum hout.	10 p.	leverde wezendlyke Olie uit.	4 drach.	zoo dat een deel wezendlyke Olie verkeegen werd van	320	Hoffm.
Engel Wortel.	1 p.		1 drach.		128	Carth.
Anyszaad.	1 p.		4 drach.		32	Neum.
Anyszaad.	3 p.		1 onc.		48	
Anyszaad.	4 p.		1 onc.		64	
Affa foetida.	4 onc.		1 drach		32	Neum.
Kalmus.	50 p.		2 onc.		185	Hoffm.
Kalmus.	1 p.		2 scrup.		192	Neum.
Karewei zaad.	4 p.		2 onc.		32	
Karewei zaad.	2 p.		9 drach.		28½	
Karewei zaad.	1 cwt.		83 onc.		21½	
Wortels van Karlyndistel.	1 p.		2½ scrup.		153	Neum.
Cardamom zaad.	1 onc.		1 scrup.		24	Neum.
Krooten zaad.	2 p.		1½ drach.		171	
Cascarilla.	1 p.		1 drach.		128	Carth.
Kamilbloemen.	1 p.		30 grein.		256	Carth.
Gemeene Kamilbloemen.	6 p.		5 drach.		153	
Wilde Kamilbloemen.	1 p.		20 grein.		384	Carth.
Wilde Kamilbloemen.	6 p.		2½ drach.		307	
Kervel bladeren versch.	9 p.	30 grein.		2304	Neum.	
Cederhout.	1 p.	2 drach.		64	Margg.	

III. DEEL.

Ccc

Ka.

Kaneel.	1 p.	1 drach.	128	Sala.
Kaneel.	1 p.	2 $\frac{1}{2}$ scrup.	153	Reum.
Kaneel.	4 p.	6 drach.	35 $\frac{1}{2}$	Lemery.
Kaneel.	1 p.	2 drach.	64	Carth.
Kaneel.	1 p.	8 scrup.	45 $\frac{1}{2}$	Carth.
Scharly zaad.	4 p.	2 drach.	256	
Scharly in bloem, versh.	130 p.	3 $\frac{1}{2}$ onc.	594	
Kruidnagelen.	1 p.	1 $\frac{1}{2}$ onc.	10 $\frac{1}{2}$	Teichm.
Kruidnagelen.	1 p.	2 $\frac{1}{2}$ onc.	7 $\frac{1}{2}$	Carth.
Kruidnagelen.	2 p.	5 onc.	6 $\frac{1}{2}$	Hoffm.
Balfem Capaiva.	1 p.	6 onc.	2 $\frac{1}{2}$	Hoffm.
Balfem Capaiva.	1 p.	8 onc.	2	
Komyn zaad.	1 fchep.	21 onc.		
Dictamnus van Kreta.	1 p.	30 grein.	256	
Dilzaad.	4 p.	2 onc.	32	
Alantwortel.	2 p.	3 $\frac{1}{2}$ scrup.	245	Neum.
Elemi Gom, of Hars.	1 p.	1 onc.	16	Neum.
Gemeene Fenkelzaad.	2 onc.	1 scrup.	48	Neum.
Zoete Fenkelzaad.	1 fchep.	18 onc.		
Galanga wortel.	1 p.	1 drach.	128	Carth.
Wortel van Look, versh.	2 p.	30 grein.	256	Neum.
Gember.	1 p.	1 drach.	128	Neum.
Mirkswortel, versh.	8 onc.	15 grein.	256	Neum.
Hyflop bladeren.	2 p.	1 $\frac{1}{2}$ drach.	237	Neum.
Hyflop bladeren.	1 p.	1 $\frac{1}{2}$ drach.	85	Carth.
Hyflop bladeren.	1 p.	2 drach.	64	Carth.
Hyflop bladeren, versh.	2 cwt.	6 onc.	597	
Hyflop bladeren, versh.	10 p.	3 drach.	427	
Hyflop bladeren, versh.	30 p.	9 drach.	427	
Jenever beziën.	8 p.	3 onc.	42 $\frac{1}{2}$	Hoffm.
Jenever beziën.	1 p.	3 drach.	42 $\frac{1}{2}$	Carth.
Lavendel in bloem, versh.	48 p.	12 onc.	64	
Lavendel in bloem, versh.	30 p.	6 $\frac{1}{2}$ onc.	72	
Lavendel in bloem, versh.	13 $\frac{1}{2}$ cwt.	60 onc.	403	
Lavendel bloemen, versh.	2 p.	4 drach.	64	Hoffm.
Lavendel bloemen, gedroogd.	4 p.	2 onc.	32	
Lavendel bloemen, gedroogd.	2 p.	1 onc.	32	Hoffm.
Lavendel bloemen, gedroogd.	4 p.	3 onc.	21 $\frac{1}{2}$	Hoffm.
Breedbladerige Lavendel)	4 p.	1 onc.	64	Hoffm.
bloemen, gedroogd.)	1 p.	2 drach.	64	Carth.
Lavas wortel.	1 p.	1 drach.	128	Carth.
Foetie.	1 p.	5 drach.	25 $\frac{1}{2}$	Neum.
Foetie.	1 p.	6 drach.	21 $\frac{1}{2}$	Carth.
Marjoly in bloem, versh.	81 p.	3 $\frac{1}{2}$ onc.	347	
Marjoly in bloem, versh.	13 $\frac{1}{2}$ p.	3 $\frac{1}{2}$ drach.	493	
Marjoly in bloem, versh.	34 p.	1 $\frac{1}{2}$ onc.	362	
Marjoly bladeren, versh.	18 $\frac{1}{2}$ p.	4 drach.	592	
Marjoly bladeren, gedroogd.	4 p.	1 onc.	64	Hoffm.
Meesterkruid wortel.	1 p.	30 grein.	256	Neum.

zoo dat een deel wezendlyke Olie verkreegen werd van

leeverde wezendlyke Olie uit

Bloe.

Bloemen van Duizendblad, gedroogd.	14 p.	4 drach.	448	
Munt in bloem, versh.	6 p.	4½ drach.	177	
Munt bladeren, gedroogd.	4 p.	1½ onc.	42½	Hoffm.
Pepermunt, versh.	4 p.	3 drach.	170½	
Myrrhe.	1 p.	2 drach.	64	Hoffm.
Myrrhe.	1 p.	3 drach.	42½	Neum.
Nootmuschaaten.	1 p.	1 onc.	16	Hoffm.
Nootmuschaaten.	1 p.	1 onc.	16	Geoffr.
Nootmuschaaten.	1 p.	4 drach.	32	Neum.
Nootmuschaaten.	1 p.	6 drach.	21½	Sala.
Nootmuschaaten.	1 p.	5 drach.	25½	Carib.
Pieterfelie zaad.	2 p.	1 drach.	256	
Pieterfelie bladeren, versh.	23½ p.	2 onc.	1904	
Pastinaken zaad.	8 p.	2 drach.	512	
Poly in bloem, versh.	13 p.	6 drach.	277	
Peper (zwarte).	2 p.	6 drach.	42½	
Peper (zwarte).	1 p.	2½ drach.	82	Neum.
Peper (zwarte).	1 p.	4 scrup.	96	Carib.
Peper (zwarte).	1 p.	1 drach.	128	Heister.
Peper (zwarte).	6 p.	3 drach.	256	Geoffr.
Peper van Jamaica.	1 onc.	30 grein.	16	Neum.
Roozenhout.	1 p.	3 drach.	42½	Neum.
Roozenhout.	1 p.	2 drach.	64	Sala.
Roozenhout.	1 p.	3 drach.	42½	Sala.
Roozenhout.	1 p.	3 drach.	42½	Carib.
Roozenhout.	1 p.	4 drach.	32	Carib.
Rosmaryn in bloem.	1 cwt.	8 onc.	224	
Rosmaryn bladeren.	1 p.	2 drach.	64	Sala.
Rosmaryn bladeren.	1 p.	3 drach.	42½	Sala.
Rosmaryn bladeren.	3 p.	3½ drach.	121	Neum.
Rosmaryn bladeren.	1 p.	1 drach.	128	Carib.
Rosmaryn bladeren.	1 p.	1½ drach.	32	Carib.
Rosmaryn bladeren, versh.	70 p.	5 onc.	224	
Roozen.	100 p.	4 drach.	3200	Tachen.
Roozen.	100 p.	1 onc.	1600	Homb.
Roozen.	12 p.	30 grein.	768	Hoffm.
Wynruit.	10 p.	2 drach.	640	Hoffm.
Wynruit.	10 p.	4 drach.	320	Hoffm.
Wynruit in bloem.	4 p.	1 drach.	512	
Wynruit in bloem.	60 p.	2½ onc.	507	
Wynruit met het zaad.	72 p.	3 onc.	384	
Saffraan.	1 p.	1½ drach.	35½	Vogel.
Salie bladeren.	1 p.	5 scrup.	77	Carib.
Salie in bloem, versh.	34 p.	1½ onc.	544	
Salie (kleine) in bloem.	27 p.	6 drach.	576	
Salie (kleine) in bloem.	8 p.	1½ drach.	681	
Sassafras.	6 p.	1½ onc.	55	Hoffm.
Sassafras.	6 p.	2 onc.	48	Neum.
Sandelhout, geel.	1 p.	2 drach.	64	Carib.

Ccc 2

Pie.

Pieterfelie-wortel zaad (i).	1 p.	2 $\frac{1}{2}$ scrup.	154	Neum.
Stechas in bloem, verliche.	5 $\frac{1}{2}$ p.	2 drach.	368	
Thym in bloem, versch.	2 cwt.	5 $\frac{1}{2}$ onc.	652	
Thym in bloem, gedroogd.	3 $\frac{1}{2}$ p.	1 $\frac{1}{2}$ drach.	298	
Limoen Thym in bloem, versch.	51 p.	1 $\frac{1}{2}$ onc.	653	
Limoen Thym in bloem, versch.	98 p.	2 $\frac{1}{2}$ onc.	627	
Limoen Thym, wat gedroogd.	104 p.	3 onc.	555	
Alsem bladeren, gedroogd.	4 p.	1 onc.	64	
Alsem bladeren, gedroogd.	18 p.	1 $\frac{1}{2}$ onc.	192	
Alsem bladeren, gedroogd.	25 p.	3 $\frac{1}{2}$ onc.	114	
Zedoarie.	1 p.	1 drach.	128	Neum.
Zevenboom.	2 p.	5 onc.	62	Hoff.

II. AFDEELING.

Van de enkele gedistilleerde Wateren.

DE UITVLOEISELEN, die uit zeer veel planten, byzonderlyk van de welriekende soorte, in de lucht uitwaassamen, bestaan waar-schynlyk uit zeer fyne en werkzaame begin-selen, die in staat zyn om de hersenen en het ze-nuwgestel, voornaamelyk in dezulken, wier zenuwen zeer gevoelig zyn, sterk en schielyk aan te doen; gelyk ook om, op eene langzaam-er wyze, op het gestel van grover vaten te werken. Dus merkt BOERHAAVE aan, dat de welriekende reuk van de Indiaansche Hyacinth, in moeder- en mildzieke menschen vreemde zenuwtrekkingen verwekt, die door den sterken reuk van wynruit verhg't worden; dat de uitvloeiselen van den Walnootboom hoofdpynen veroorzaakt, en 't lichaam hard-lyvig maakt; dat die van Maankoppen slaap bezorgen; en dat de reuk van den bloesem van boonen, door langduurigheid de zinnen ongesteld maakt. Lemery verhaalt, uit eige-ne wetenschap, dat verscheidene menschen aan 't purgeeren raakten, door lang in eene kamer te staan, waar Damast Roozen gedroogd werden.

Sommige Scheikundigen hebben zich zelven toegegeeven in de vermaakelyke beschouwinge van deeze voortreffelyke of voorzittende Gee-

sten van Planten, gelyk ze genoemd worden; betreffende derzelver natuur in de verschillen-de soorten van planten; derzelver uitwaasse-ming in den Dampkring door de hitte der Zonne, en de verstrooijing door de winden; hoe zy de lucht van byzondere plaatsen ge-neeskragtig maaken, of anderszins, naar den aart der planten, die daar overvloedig groeijen. Ook hebben zy verscheidene middelen uitge-dacht, om deeze vlugtende uitvloeisels te ver-saamen, en ze in eene vloeibare gedaante te verdikken, en als tot een middelpunt saamen te trekken; gebruikende daar toe of de natuur-lyke vogtigheid van het onderwerp, of een byvoegsel van water, als een voervogt of moer om ze te behouden.

DE BEWERKING, welke best met die van de Natuur schynt overeen te koomen is de volgende. Het onderwerp, in den tyd van zyn' grootsten fleur, met den morgen dauw 'er op, versch vergaaderd, wordt luchtig en ongeknusd, in een ondiep vat gelegd; voor 't welk een laage Helm met een Ontvanger ge-maakt is; onder het vat wordt een vuur van glimmende koolen aangelegd, en nu en dan vernieuwd, om dus eene gelykmaatige hitte te onderhouden, die niet grooter is, dan die

van

(i) Apii seu Eleoselinii semen.

van den Dampkring in den Zomer; te weten van omtrent 85 graaden op *Farenheits Thermometer*. In deezen graad van hitte, reist 'er, by uitstek langzaam, een onzichtbaare damp op, die in den helm tot droppels, als die van den daauw, verdikt en in den Ontvanger nedervalt; en deezen damp heeft men onderfeld de eigenste zelfstandigheid te weeten, die de plant van zelve in de open lucht zoude hebben uitgewaasfemd.

Doch ik heb, by het onderwerpen van verscheidene soorten van welriekende plantgewassen aan deeze bewerkinge, altoos bevonden, dat de vogten, door dezelve verkreegen, veel verschilden van de natuurlyke uitwaasfeming der byzondere onderwerpen; want zy hadden zeer weinig reuk, en geen merkelyken smaak. Het bleek dan dat eene hitte, aan die van den Dampkring gelyk, niet instaat is, om in beslootene vaten die deelen te doen opreizen, die zy in de open lucht uitwaasfemen. Derhalven mag men vermoeden, dat 'er, in dit laatste geval, eene andere oorzaak tot de uitwerking mede werkt: en dat het gevolglyk de hitte der Zonne alleen niet is, die de welriekende beginfelen der plantgewassen doet opreizen en 'er de lucht mede bezwangert; maar dat de lucht zelve, of de wateragtige vogtigheid, waar mede ze vervuld is, als een waar ontbindmiddel werkende, dezelve uittrekt en opneemt; zoo dat de natuurlyke uitvloefels van eene plant kunnen aangemerkt worden als een trekfel van de plant, in de lucht gemaakt. Want de buikzuiverende *kragt der Damastroozen, en de saamentrekking van den Nootenboom*, welken, gelyk boven is aangemerkt, eenigermate aan de lucht worden medegedeeld, kunnen 'er geheel en al door trekkinge uitgehaald worden, zoo wel in wateragtige als geestagtige scheivogten; doch reizen nooit op in distilleeringe met eenigen graad van hitte: en de vlugge welriekende deelen van speceryagtige kruiden, welken in den laagsten trap van hitte door den Dampkring verspreid zyn, kunnen niet gedistilleerd worden zonder eene hitte, die veel grooter is, dan ooit in eene beschaduwde lucht ondervonden is.

Derhalven is het blykbaar, dat de bovengemelde bewerking, en de bespiegeling, waar

op ze gebouwd is, valsch is in tweederly opzigt; (1) in de onderstelling, dat alle de grondbeginfels, die natuurlyk uit de plantgewassen uitwaasfemen, door distilleeringe kunnen versaaemeld worden; daar 'er veelen zyn, welken de lucht door haare ontbindende kragt uittrekt, en die ook alleen door ontbindende middelen met kunst kunnen afgescheiden worden; (2) in het gebruiken van eenen graad van hitte, die ongenoegzaam is, om zelfs die deelen af te scheiden, die inderdaad door hitte kunnen uitwaasfemen.

De VOORGAANDE wyze van distilleeren wordt, gemeenlyk *distilleering met de koude Distilleerketel* genoemd; maar die het in 't werk gesteld hebben, gebruikten doorgaands eene groote hitte. Een ondiep looden vat wordt met versche kruiden, bloemen enz. gevuld, en boven het zelve opgehoopt, zoo dat het, wanneer de hitte toeneemt, een groot end heen daar mede gevuld wordt: men maakt een klein vuur onder den bodem van het vat, zoo groot nogthans als genoegzaam is, om den bodem veel heeter te maaken, dan men aan de hand kan verdraagen; alleenlyk toeziende, dat dezelve niet zoo heet worde, dat eenig deel van het onderwerp gevaar loope van te schroeijen. Indien de bodem van het vat zoo heet niet gemaakt is, dat deeze uitwerking, in het gedeelte dat denzelven onmiddelyk aanraakt, plaats heeft; zoo heeft men niet te vreezen, dat de hitte, die aan de overige ingeslootene stoffe medegedeeld wordt, groot genoeg zyn zal om dezelve eenig nadeel toe te brengen. Door deeze behandeling worden de vlugge deelen van verscheidene welriekende planten kragtig overgedreeven; en als de bewerking kundig bestierd wordt, zal het gedistilleerde vogt rykelyk met den natuurlyken reuk en geur van het onderwerp bezwangerd zyn, zonder eenige soorte van onaangenaam indrukfel door de hitte, die men gebruikt heeft, ontvangen te hebben.

Deeze bewerking is voornamelyk uitgevoerd in byzondere huizen; om dat de langzaamheid van het distilleeren, en de oplettenheid en zorg, die 'er noodig is om voor te koomen, dat niet een gedeelte van de plante schroeije, en eenen onaangenaamen brandigen geur

Ccc 3

geur aan 't vogt mededeele, niet bestaan kan met de vaerdigheid, die in huizen van grooter omslag vereischt wordt.

DAAROM heeft men toevlugt genomen tot eene andere wyze; te weten die van de gemeene Distilleerketel, in onderscheidinge van de voorgaande, *de heete Distilleerketel* genoemd. Hier wordt eene menigte water by de plant gedaan, om het aanbranden voor te koomen: en het vogt wordt byna in eene kookende hitte gehouden, of men doet het vollagen koken, zoo dat de damp overvloedig in den Helm opreift, en van daar door eene schroefwyze pyp, of slang, die in een vat met koud water geplaatst is, heen gaande, wordt hy daar verdikt en loopt 'er met dropelen, die elkanderen schielijk volgen, of in eenen geduurigen stroom, uit. Het bygedaane water verzwakt het voortbrengsel in 't minste niet; want de vlugste deelen van 't onderwerp reizen het eerst op, en bezwangeren het vogt, dat eerst afdruipt: en zoo ras als de plant haare kragt genoegzaam overgegeeven heeft, welk men weet door 't vogt, dat uit den neus van de slang loopt, van tyd tot tyd te onderzoeken; moet men het distilleeren staaken.

Deeze is de wyze van distilleeren, die gemeenelyk in 't werk gesteld wordt tot het maaken van de winkel waters. Doch zy is verzeeld van een gebrek, dat zulke waters voornamelyk aankleeft, welker grootste waarde in de aangenaamheid van derzelver geur bestaat; dewyl dezelve niet weinig benadeeld wordt door de kookende hitte, die men gemeenelyk gebruikt, en door de medebeweeving der welriekende deeltjes van 't onderwerp met het water. Somtyds kleeft 'er ook wel een gedeelte van de plant aan de zyden van de Distilleerketel, en wordt in zoo verre geschroeid, dat het eenen onaangenaamen geur aan 't vogt mededeele.

DAAR is nog eene andere wyze, om deeze bewerking te bestieren, welke ik alreede gemeld heb voor het distilleeren van de vlugger wezendlyke Oliën, en welke even aanneemelyk is voor de gedistilleerde Wateren. Door

deeze wyze worden alle de voordeelen van de voorgaanden t'saamen vereenigd, en de ongemakken derzelven tegen gegaan. Want 'er wordt een menigte water in de ketel gegooten, en de kruiden of bloemen, in een mandje, daar boven gezet, zoo dat 'er geen mogelijkheid is van aan te branden; men mag het water wel doen koken, maar niet zoo hard, dat het in het mandje opreift; want dat zoude het oogmerk van de uitvindinge te leurstellen. Dus zal de heete damp van het water, die ligtelyk door alle de tusschen ruimtens van het onderwerp heen dringt, de vlugge deelen intrekken, en dezelve onveranderd met hunnen natuurlyken geur overbrengen. Op deeze wyze worden de gedistilleerde Wateren van alle de zelfstandigheden, welker Oliën van de vlugger soorte zyn, in de grootste volmaaktheid en met genoegzaame vaerdigheid verkreegen; tot welk laatste einde de Distilleerketel tot den Helm toe gantschelyk kan opgevuld worden.

In het distilleeren van wezendlyke Oliën, trekt het water, gelyk in de voorgaande Afdeeling is aangemerkt, altoos een gedeelte van de Olie naa zich. Nu zyn de gedistilleerde vogten, waar van hier gehandeld wordt, niet anders dan water, dat dus met de wezendlyke Olie van 't onderwerp bezwangerd is; want wat voor reuk of smaak of kragt hier ook aan 't water medegedeeld, of in de gedaante van een wateragtig vogt verkreegen wordt, zal alles in eenen saamengetrokken staat in de Olie gevonden worden. De Wezendlyke Olie toch, of een gedeelte van dezelve, meer verdund en fyner dan het overige, is het regtstreeksche grondbeginfel, waarop de tytel van *Regerende Geest (a)*, of voorzittende Geest gegeven is.

Derhalven zullen alle de plantgewassen, die eene wezendlyke Olie bevatten, eenige kragt, in 't distilleeren, aan water overgeeven: doch de graad van bezwangering van 't water, of de hoeveelheid van water, welk een plant met haare kragt kan verzadigen, staan geenszins gelyk met de evenredigheid van derzelver Olie. Want de Olie verzadigt alleen het water,

(a) *Spiritus rector.*

ter, dat met dezelve tegelyk overkomt: en als 'er meer Olie is, dan tot deze verzadiging genoeg is, scheidt het overtollige zich af, en verdikt in zyne eigene gedaante, welke niet mengbaar is met het water, dat naderhand opreift. Sommige welriekende bloemen, die zoo weinig Olie bevatten, dat 'er naauwlyks een blykbaar merkteeken van te voorschyn komt, ten zy 'er vyftig of honderd ponden te gelyk van gedistilleerd worden, geeven nogthans al zoo sterke bezwangering aan water, als zulke planten, die 't meest van Olie voorzien zyn.

VEELEN zyn van gevoelen geweest, dat gedistilleerde wateren meer en meer met de kragten van 't onderwerp konden bezwangerd worden, en dat derzelver sterkte tot een zekeren bepaalden graad konde vermeerderd worden, door *Wederoverhaling* (b), dat is, door dezelve verscheide maalen, by herhaalinge, met versche gedeelten van planten van dezelfde foorte te distilleeren. Doch de ondervinding heeft het tegendeel aangetoond; want een water dat in de eerste distilleeringe met kundigheid getrokken is, wordt door elke herhaalinge niet sterker, maar wel onaangenaamer. Want de wateragtige vogten kunnen niet meer dan eene zekere hoeveelheid van de vlugge Olie van plantgewassen na zich neemen, en deeze kan men ze doen opneemen zoo wel door eene, als door eene menigte distilleeringen: en hoe meermaalen de bewerking herhaald wordt, hoe de onaangename indruk, dien ze gemeenlyk, in de eerste reize zelfs, van 't vuur ontvangen, langer hoe grooter wordt. Plantgewassen, die ten eerste, geene sterke wateren genoeg uitleeveren, zyn gene gepaste onderwerpen voor deeze bewerkinge; dewyl derzelver kragt met meer voordeel door andere kan verkreegen worden.

Algemeene Regels om de enkele winkel Wateren te distilleeren.

I.

(b) *Cobotatie*.

De Planten en derzelver deelen moeten versche vergaaderd worden [E.].

Als zy versche geordonneerd worden, moeten zodanigen alleen gebeezigd worden; doch sommigen worden toegestaan droog te gebruiken, om dat ze in dien staat gemakkelyk te bekomen zyn, op alle tyden van 't Jaar; hoewel men veel fraijer waters van dezelve verkrygt als ze groen zyn [L.].

I I.

Het onderwerp een weinig gekneusd hebbende, giet 'er driemaal deszelfs hoeveelheid levendig, dat is springend of loopend water op: deeze hoeveelheid moet verminderd of vermeerderd worden, naar dat de planten meer of minder sappig zyn, dan gewoonlyk [E.].

Wanneer men versche en sappige kruiden moet distilleeren, zal driemaal derzelver gewigt aan water volkomen genoeg zyn: maar drooge vereischten eene veel grootere veelheid. In 't algemeen moet 'er zoo veel water zyn, dat, na alles wat men bedoelt te distilleeren overgekoomen is, 'er nog water genoeg overblyft om te beletten dat de stoffe niet aanbrande.

I I I.

Het distilleeren kan verricht worden in een distilleer Helm, met een Koelvat, de saamenvoeging met leem toegesmeerd zynde [E.].

I V.

De distilleering moet zoo lang agtervolgd worden, als men bemerkt, dat het overkomende water eenigen reuk of smaak van de plant heeft [E.].

De planten verschillen zoo veel, naar den grond en 't saizoen, waar van ze de voortbreng.

brenghels zyn, gelyk ook naar derzelver eigen ouderdom, dat het onmogelyk is de hoeveelheid van water, die men van een zeker gewigt derzelven trekken moet, tot eene onveranderlyke regelmaat te bepaalen. Het distilleeren mag altoos zoo lang vervolgd worden, als het volgt met eenen goeden geur van 't onderwerp loopt, en niet langer.

Als de kruiden op hun best zyn, moeten ze by de voorgeschreevene gewigten genoomen worden. Maar als men versche in de plaats van droogen neemt, of als de planten zelve van ongunstige Jaarfaizoenen zyn, en zwakker dan gewoonlyk, moeten de hoeveelheden veranderd worden naar het goedunken van den Kunstenaar [L.].

Na dat het welriekend water, dat men alleen tot gebruik bedoelt, is overgekoomen, reist 'er een zuuragtig vogt op, welk somtyds zoo veel van den koperen helm der Distilleerketel heeft uitgetrokken, dat het braking kan verwekken. Hier aan zyn zekere gedistilleerde wateren de wurmen verdryvende kragten, die men 'er aan toefchryft, verschuldigd.

V.

In de voorgaande uitgave van de *Edinburgsche Apothek* was geordonneerd, sommige plantgewassen zagtelyk met gift te laten gisten, eer men ze distilleert.

Het beginsel, waarop deeze behandeling gegrond is, is zekerlyk recht; want de gifting ontsluit en opent eenigzins derzelver weeffel, zoo dat ze dezelve, in de volgende distilleeringe, meer doen overgeeven, dan 'er zonder zulk een hulpmiddel uit dezelve kon overgehaald worden. Doch de planten, die zulk eene behandeling vereischen, zyn geene gevoeglyke onderwerpen, om 'er enkele wateren uit te trekken; dewyl derzelver kragten voordeliger door andere bewerkingen te bekoomen zyn.

V I.

Als 'er eenige droppels Olie op het water dryven, moeten die 'er zorgvuldig afgedaan worden [E.].

V I I.

Op dat de Wateren zich te beeter mogen houden, kan men omtrent een twintigste deel van derzelver gewigt aan proefgeest by elk derzelven doen, na dat ze gedistilleerd zyn [L.].

Voor deezen hielt men een groote menigte gedistilleerde Wateren in de winkels, en zy worden nog gehouden in buitenlandsche Apotheken. De *Faculteit van Parys* ordonneert in de laatste uitgave van hun *Codex medicamentarius* (Boek der Geneesmiddelen) niet minder dan honderd en vyfentwintig verschillende wateren, en honderd en dertig verschillende innengfels in een byzonder water. Byna de helft deezer bereidingen hebben naauwlyks eenige kragt of geur van 't onderwerp, en veelen van de anderen hebben niets te bealden.

De COLLEGIEN van *Londen* en *Edinburg* hebben deeze praelende oertolligheden verworpen; en een fraai en beknopt stel van Wateren opgegeeven, die genoeg zyn om aan zulke oogmerken te beantwoorden, als waar toe deeze foorten van bereidingen in de praktijk gebeezygd worden.

De gedistilleerde Wateren nu worden voornaamelyk gebruikt als aangename affpoelende middelen, als gevoeglyke voervogten voor kragtiger Artfeyen, of om onaangenaamer aanneemelyker te maaken voor 't gehemelte en de maag: weinigen zyn 'er, aan welken men op haar zelve iets toebetrouwt tot eenig oogmerk van belang.

AQUA ALEXETERIA SIMPLEX.

Enkel vergiftoverdryvend Water.
Lond.

Neem

Neem van
 Gemeene Munt (c) bladeren, versh, anderhalf pond;
 Zee Alfemtoppen, versh;
 Engelwortel bladeren (d) versh, van elks een pond;
 Water, zoo veel als genoeg is om het aanbranden voor te koomen.

Trek 'er, door distilleeringe, drie Gallonnen van.

Edinb.

Neem van
 Vlierbloemen, maaitig gedroogd, twee pond;
 Engelwortel bladeren, versh vergaderd, een pond;
 Water, eene genoegzaame veelheid.

Distilleer daar twee Gallonnen van.

DEEZE Wateren zyn, ten opzichte van smaak en reuk, fraai genoeg; alhoewel weinigen zulke kragten van dezelve zullen verwagten, als de tytel schynt in te sluiten. Zy worden nu en dan gebeezeit als voervogten van uitdryvende Geneesmiddelen, of in drankjes, om na dezelve gedronken te worden, als met het oogmerk wel strookende; maar in 't algemeen worden ze niet geacht door zich zelve veel te zullen uitwerken.

AQUA SEMINUM ANETHI.

Dilzaad Water.
Lond.

Neem van
 Dilzaad, een pond;
 Water, zoo veel als genoeg is, om het aanbranden te beletten.

Trek 'er, door distilleeringe, een Gallon af.

Dit water, welk vry sterk van het Dilzaad

(c) *Mentha vulgaris folia.* (d) *Angelica folia.*

III. DEEL,

D d d

bezwangerd overkomt, wordt somtyds gebeezeit, als de grondslag van windbreekende drankjes. Het gelykt in geur naar een water, dat van Kareweizaad getrokken wordt; doch is zoo aangenaam niet.

AQUA ANGELICÆ.

Engelwortel Water.

Neem van
 Angelica bladeren, versh, eenige hoeveelheid;
 Water, driemaal zoo veel.

Distilleer het zoo lang als het water met een goeden geur der plante afloopt.

Dit Water wordt zeer zelden by ons gebruikt. Het ruikt en smaakt sterk naar de *Angelica*; doch is zoo aangenaam niet, als men zou verwagten.

AQUA ARTEMISIÆ.

Byvoet Water.

Neem van
 Byvoet bladeren, versh, zoo veel als 't u belieft;
 Water, een genoegzaame hoeveelheid;
 Gift, een weinig.

Laat het t'saamen in eene warme plaats staan, tot dat het begint te gisten, en distilleer het dan naar de kunst.

BYVOET Water is by veelen in groote aching gehouden geweest als een pisdryvend middel; doch het kruid zelf heeft weinig recht tot deezzen rang, en het gedistilleerde Water in 't geheel geen. Thans wordt 'er naauwelijks ooit na gevraagd, of in de winkels gehouden.

AQUA CORTICUM AURANTIORUM SIMPLEX.

Enkel Oranje schil water.

Lond.

Lond.

Neem van

Geele schil van Seville Oranjes, gedroogd,
vier oncen;Water, zoo veel als genoeg is, om 't aan-
branden te beletten.

Distilleer 'er een Gallon van.

Dit Water is zeer zwak van de Oranje schil. Het is bestemd tot afspoeling, in koortsen, en andere ongesteldheden, waarin de maag en 't verhemelte onderhevig zyn, om schielijk eene wansmaak te krygen; in welke gevallen, (gelyk de *Gecommitteerden* aanmerken) de hartversterkende Wateren, voornaamelyk als ze lang gebruikt moeten worden, maar weinig met eenigen geur, hoe aangenaam ook, moeten bezwangerd zyn.

AQUA CARDUI BENEDICTI.

Water van Gezegenden Distel.

Dit wordt van de bladeren van *Carduus benedictus* bereid, op dezelfde wyze, als het Byvoet Water.

Dit water is aangemerkt geweest als een zweet- en uitdryvend middel (*d*); en tot dat oogmerk wordt het nog dikwyls door buitenlandsche Geneesheeren in koel drankjes en andere drankjes voorgeschreeven. By ons is het al lang buiten gebruik, en als niets beduidende gehouden, om dat deeze plant, hoe zeer ook door gistinge geopend, niets van waarde aan den Helm overgeeft. Het afkooksel, dat na de distilleering overblyft, behoorlyk gezuiverd en verdikt zynde, is een geneesmiddel van eenig nut: want het is een maatig sterk bitter, dat naar het uittreksel van *Carduus* gelykt; zie het VI. HOOFD. in het bewaaren schiet 'er somtyds eene groote menigte van wezendlyk zout in.

AQUA CASTOREI.

(*d*) *Sudorificum & alexipharmaicum.*

Bevergyl Water.

Lond.

Neem van

Russiesch Bevergyl, een once;

Water, zoo veel als genoeg is om 't aan-
branden te beletten.

Trek 'er twee pinten van,

Bevergyl geeft byna all' zynen geur, in het distilleeren, aan water over; maar op dezelfde wyze met Geest van wyn behandeld, geeft het niets over. Hier van daan dat de Geest van Bevergyl, voor deezen in de winkels gehouden, niets van den reuk of kragten der drogery bezat; terwyl het water, hier voorgeschreeven, als het eerst getrokken is, zeer sterk daar mede aangedaan is.

Het is merkwaardig, dat de kragten van deeze dierlyke zelfstandigheid in eene wezendlyke Olie huisvesten, die met de wezendlyke Oliën der plantgewassen overeenkomt: van sommigen wordt bericht, dat ze, door het distilleeren van eene groote menigte van de drogery, een klein gedeelte Olie verkreegen hebben, die zeer sterk na het Bevergyl riekte, en haaren onaangenaamen reuk tot eenen grooten afstand verspreidde.

Dit water wordt in gevallen, die de Baarmoeder betreffen, en in sommige zenuwziekten gebruikt; alhoewel het niet bevonden wordt aan die oogmerken te beantwoorden, die veele menschen 'er van verwagten: in het bewaaren verliest het veel van zynen geur.

AQUA CERASORUM NIGRORUM.

Zwarte Karsen Water.

Laat eenige hoeveelheid van zwarte karsen gekneusd worden, zoo dat de steenen gebrooken zyn; en dan, met slegts een weinig water, naar de kunst gedistilleerd.

Dit is een zeer aangenaam water, en heeft lang eene plaats in de winkels behouden. Menig-

nigmaal is het door de Geneesheeren gebruikt als een voervogt, en hadt den voorrang boven andere gedistilleerde wateren; en by de Minnen en anderen, die de zorg over jonge kinderen hebben, was het de eerste Artseny tegen zenuwtrekkende ongemakken, waaraan kinderen zoo veel onderworpen zyn.

Nogthans is dit water onlangs in verachting gekoomen, en van sommigen als vergiftig aangemerkt. Zy merken aan, dat het zynen geur voornaamelyk van de karfensteen verkrygt; en dat deeze pitten, gelyk veele anderen eene overeenkomst van smaak hebben met de bladeren van den karfen-Laurierboom (e), welken men, eenigen tyd geleden, ontdekt heeft, door trekkinge of distilleeringe, het snelste vergift uit te leveren, dat 'er bekend is: sommige Geneesheeren van Worcester hebben onlangs, door proeven opzettelyk daar toe gedaan, bevonden, dat een gedistilleerd water, zeer sterk met den geur van de karfen pitten bezwangerd (zynde niet meer dan twee pinten van veertien pond karfen steenen gedistilleerd) insgelyks vergiftig is voor de Dieren: de Gecommitteerden van 't COLLEGIE van Londen herhaalden dezelfde proeven, en bevonden de uitkomst overeenkoomende met het bericht van deeze Heeren.

Uit deeze proeven volgt echter geenszins, en men kan zich, na zoo lange ondervinding, niet verbeelden, dat het zwarte karfen water, als het niet sterker is, dan de winkels gewoon waren het zelve te bereiden, onveilig is. Deeze pitten gelyken, zoo als de Gecommitteerden aanmerken, volkomen naar Opium en sommige andere dingen, die alleen vergiftigen, wanneer ze in al te groote hoeveelheid ingenomen worden; het water van de Laurier bladeren zelfs is niet schadelyk, als het behoorlyk verdund is; en Geeft van wyn wordt zelfs een vergift, van eenen niet veel verschillenden aart, als hy tot een zekeren trap van onmaatigheid gedronken wordt. Ook kan men niet besluiten uit de proeven, met het sterke zwarte karfen water op Honden enz. genomen, dat het dezelfde uitwerking in 't menschelyk lichaam hebben zal: want de pitten van veele

soorten van vrugten zyn, in zelfstandigheid, vergiftig voor Dieren, schoon onschadelyk voor menschen.

Het kan echter waar zyn; dat dit water, in eenen zekeren graad van sterkheid, niet ten eenemaal veilig is, in de tedere Jaaren van kleine kinderen, als de grondbeginsels van 't leven, als 't ware, eerst beginnen zich te beweegen: het kan zyn, dat het in dezelve schadelyke uitwerkingen gehad heeft, zonder verdacht te zyn; om dat de toevallen, die het zelve zoude voortbrengen, als het schadelyk ware, zodanig zyn, als die, waar in de kinderen dikwyls vervallen door de ziekte, die men door dat middel meent te verligten. Deeze aanmerkingen hebben beide de COLLEGIEN van Londen en Edinburgh doen besluiten, het zelve af te schaffen; en dat zoo veel te meer, om dat het al te dikwyls wordt vervalscht met water van bittere Amandelen gedistilleerd, die men weet, dat eene vergiftige hoedanigheid mededeelen.

AQUA CINNAMOMI SIMPLEX.

Enkel Kaneel Water.
Lond.

Neem van

Kaneel, een pond;

Water, zoo veel als het aanbranden belet.

Distilleer daar een Gallon van.

AQUA CINNAMOMI SINE VINO.

Kaneelwater zonder Wyn.
Edinb.

Neem van

Kaneel, een pond;

Water, anderhalf Gallon.

Laat het twee dagen saamen staan trekken; en distilleer het water dan af, tot dat het ophoudt melkagtig te loopen.

Dit

(e) *Lauro Cerasus.*

Dit is een zeer aangenaam en nuttig water, dat de welriekende en hartversterkende speceryagtige kragten van het onderwerp in eenen uitneemenden graad bezit. Doch men moet in het verkiezen van de Kaneel zeer omzigtig zyn, om niet bedrogen te worden met de *Casia*, die men in derzelver plaats verkoopt: want deeze laatste leevert een water uit, dat op verre na zoo aangenaam niet is, en welks geur klaarblykelyk brandig is. Ondertusschen kunnen deeze twee droogeryen gemakkelijk van elkanderen onderscheiden worden door de kenmerken, die in derzelver Artikels ter neer gesteld zyn, in het II. DEEL van dit Werk: zie bladz. 123, en 130.

De kragten van alle deeze Wateren hangen daar van af, dat ze een gedeelte van de Olie van het onderwerp bevatten. Nu is de Olie van Kaneel zeer zwaar, en reist veel bezwaarlyker op, dan de Olie van andere plantgewassen, van welken geordonneerd wordt enkele wateren te trekken. En deeze aanmerking onderrecht ons in het distilleeren van dit water, een snel vuur en eenen laagen Helm te gebruiken. Om dezelfde reden houdt het water zich zoo wel niet, als men wel zoude wenschen; want de zwaare Olie scheidt 'er met den tyd af en valt op den grond neder, wanneer het vogt zyne melkagtige kleur, zynen welriekenden reuk en speceryagtigen smaak verliest. Sommigen raaden aan, een klein gedeelte suiker daar by te doen; om de Olie met het water vereenigd te houden.

AQUA CHAMÆMELI.

Kamil Water.
Edinb.

Neem eenige hoeveelheid van Kamil bloemen, en zoo veel water als noodig is, om het aanbranden voor te koomen. Distilleer het water af zoo lang als het sterk genoeg van den geur der bloemen is.

In de voorgaande Uitgaven was geordonneerd, de Kamilbloemen vooraf te laten gisten, eer men ze distilleerde, eene behandeling, die zy weinig noodig hebben; want zy

geeven, zonder eenige giftige, zoo veel over, als die bewerking haar kan doen overgeeven. In beide gevallen reist de byzondere reuk en geur der bloemen op, zonder iets van derzelver bitterheid; dewyl deeze in het afkooksel agterblyft; welk afkooksel, als het behoorlyk gezuiverd en verdikt wordt, een Uittreksel uitleevert, dat gelyk is aan het geen, op de gewoone wyze, uit de bloemen bereid wordt. Het gedistilleerde water is in winderige kolieken en diergelyken gebruikt geweest, doch wordt thans in geene groote achtinge gehouden.

AQUA FOENICULI.

Fenkel Water.
Lond.

Neem van
Zoete Fenkelzaad, een pond;
Water, zoo veel als genoeg is, om het aanbranden te beletten.

Distilleer daar een Gallon van.

Edinb.

Neem van
Fenkel bladeren, vers, eenige hoeveelheid;
Water, driemaal zoo veel.

Distilleer het zoo lang, als het water met eenen goeden geur loopt.

HET eerste deezer wateren is aangenaam genoeg, en het ander is niet onaangenaam: de bladeren moeten genomen worden eer de plant in bloem geschooten is; want na dien tyd zyn ze veel zwakker en zoo aangenaam niet. Sommigen hebben waargenoomen, dat de bovenste bladeren en toppen, eer de bloemen te voorschyn koomen, een fraaijer water en merkelyk schooner wezendlyke Olie uitleeveren, dan de laager; en dat de Olie, van de eersten verkreegen, op het water dryft, terwyl die van de anderen zinkt. Nogthans kan geen deel van de plant, in geur, het zaad evenaaren.

AQUA

AQUA HYSSOPI.

*Yfop Water.
Edinb.*

Dit Water wordt van de versche bladeren van Yfop gedistilleerd, op dezelfde wyze als het water van Fenikelbladeren.

Ysop water is van sommigen in zeer groote achtinge gehouden geweest, als een pisdryvend en borstmiddel. In de laatste Uitgave van de *Edinburgsche Apothek* wordt het voorgeschreeven, om 'er de zwarte Borstkoekjes mede op te maaken, doch is nu met gemeen water verwisseld.

Thans zyn 'er weinigen die 'er eenige byzondere kragten van verwagten, en het wordt zelden gebruikt, of in de winkels gevonden.

AQUA MELISSÆ.

*Melissen Water.
Edinb.*

Dit wordt bereid door de groene bladeren van Melissen, of Citroenkruid, op dezelfde wyze, als in de voorgaande bewerkinge, te distilleeren.

In de voorgaande Uitgaven der *Edinburgsche Apothek*, was geordonneerd, dit water weder over te haalen (f), of met nieuwe hoeveelheden van het kruid te distilleeren. Deze behandeling schynt van BOERHAAVE overgenomen te zyn, die van het water, dus bereid zynde, een zeer hoog gevoelen hadt: hy zeidt, dat hy zelf ongemeene uitwerkingen daar van in zich zelve, op een ledige maag het ingenomen hebbende, ondervonden heeft; dat het nauwelyks zyn weerga heeft in mildziekten en ongemakken van de Baarmoeder, de bleekzugt (g), en hartkloppinge, zoo menigmaal als deeze ongemakken meer voortkoomen uit ongesteldheid der Geesten, dan uit eenige vergaderinge van zieke stoffe.

(f) *Cobobare.* (g) *Colorosis.* (b) *Cobobaria.*

Wat my betreft; ik heb myn gevoelen, over de Wederoverhaaling (b) van deeze vogten; reeds gezegd; en zal hier alleen aanmerken dat, welke kragten ook in de Melissen mogen huisvesten, zy veel volmaakter en voordeeliger, in koude treksels met wateragtige of geestagtige scheivogten, kunnen uitgetrokken worden: want in deeze bewerkingen lydt het vogt geen nadeel by de herhaalde trekking op nieuwe gedeelten van het kruid; en weinige herhaalingen zullen het met de kragten van het onderwerp beladen en hetzelfde zeer ryk daar van maaken, zie bladz. 275. Hier is de bezwangering byna zonder paalen; maar met gedistilleerde wateren is het geheel anders gelegen.

AQUA MENTHÆ.

*Munt Water.
Edinb.*

Neem van Muntbladeren, versch, eenige hoeveelheid;
Water, driemaal zoo veel.

Distilleer het zoo lang, als het water, dat overkomt, eenigen smaak of reuk van de Munte heeft.

AQUA MENTHÆ VULGARIS SIMPLEX.

*Enkel Munt Water.
Lond.*

Neem van Muntbladeren, gedroogd, anderhalf pond;
Water, zoo veel als genoeg is, om niet aan te branden.

Trek, door distilleeringe, een Gallon 'er af.

DEEZE wateren ruiken en smaaken zeer sterk naar de Munte; en zyn in veele gevallen nuttig.

tige maagmiddelen. BOERHAAVE pryft ze (*gecathoboeerd* zynde) aan, als eene gereede en onvergelykelyke Artfey, om eene zwakke maag te verfterken, en om braaking, die uit koud lymig flym voortkomt, te geneezen; gelyk ook in Spysloopen (i).

AQUA MENTHÆ PIPERITIDIS SIMPLEX.

Enkel Pepermunt Water.

L. E.

Neem van

Pepermunt bladeren, gedroogd, anderhalf pond;

Water, zoo veel genoeg is, dat het niet aanbrande.

Trek 'er door distilleeringe, een Gallon af.

Dit is een zeer fraai en nuttig water: want het heeft een heeten prikkelenden fmaak, die naauwkeurig met dien van de Pepermunt zelve overeenkomt. Een lepel of twee teffens genomen, verwarmt de maag, en geeft groote verligting in koude, winderige kolieken. Sommigen hebben een eeuwigdijg trekfel van de gedroogde bladeren der plante in de plaats genomen; en dat verschilt niet heel veel, in kragt, van het gedistilleerde water.

AQUA PETROSELINÆ.

Pieterfelie Water.

Dit wordt van de verfche Pieterfelie bladeren gedistilleerd, op dezelfde wyze, als het Munt water.

NAAUWELYKS wordt 'er ooit na dit Water gevraagd, of het zelve in de Winkels gehouden. Pieterfelie geeft weinige kragt over, in het distilleeren; en de bladeren zyn het deel niet, dat het meest uitleevert. De Zaaden geeven een groot gedeelte van den geur, die niet onaangenaam is.

(i) *Zienteria.*

AQUA PIPERIS JAMAICENSIS.

Water van Jamaicafche Peper.
Lond.

Neem van

Peper van Jamaica, een half pond;

Water, zoo veel als genoeg is, om niet aan te branden.

Distilleer 'er een Gallon van.

Dit gedistilleerde Water is een zeer fraai, en is onlangs vry veel in gebruik gekoomen: de Galthuizen zelfs gebruiken het om de kostelyker specery wateren te vervangen. Het is echter, in aangenaamheid minder, dan het geestryke water van dezelfde specerye, hier na voorgeschreeven.

AQUA PULEGII SIMPLEX.

Enkel Poly Water.
Lond.

Neem van

Poly bladeren, gedroogd anderhalf pond;

Water, zoo veel als genoeg is, om niet aan te branden.

Trek 'er, met distilleeren, een Gallon van.

AQUA PULEGII.

Poly Water.
Edinb.

Neem van

Poly bladeren, versch, eenige veelheid;

Water, driemaal zoo veel.

Distilleer het zoo lang als 'er water overkomt, dat eenen goeden geur van 't kruid heeft.

DEZE Wateren bezitten den reuk, fmaak, en de kragten van de Poly in een hoogen graad. Zy worden dikwyls ingenomen in gevallen van de Baarmoeder, en zulks niet zonder goed gevolg.

AQUA

AQUA ROSARUM DAMASCENARUM.

Damaft Rooze Water.
Lond.

Neem van
Damaftroozen, verfch vergaderd, zes pond;
Water, zoo veel als dezelve van 't aan-
branden bevrydt.

Distilleer een Gallon van 't water af.

Edinb.

Neem drie deelen Water tegen een van ver-
fche Damaftroozen; en distilleer het zoo
lang als het water, dat overkomt, eenigen
renk van de bloemen heeft.

DIT water wordt voornaamelyk geacht om
zynen fraaijen geur, die zeer naby komt aan
dien men in de Roozen zelve bewondert. De
buikzuiverende kragt der Roozen blyft geheel
en al in het vogt, dat in de Distilleerketel ag-
ter blyft; het welk daarom gemeenlyk gebee-
zigd wordt om den losmaakenden Honich en
fyroop te maaken, in plaats van een afkook-
fel of trekfel van verfche Roozen, opzettelyk
daartoe bereid: en dit stuk van zuinigheid
heeft het COLLEGIE nu ook toegeftaan. In
de Winkels wordt fomtyds na een gedistilleerd
water van roode Roozen gevraagd; en dat
werdt vervangen door dat van Damaft roo-
zen, met gemeen water verdund: dit is een
zeer vergeeflyke verwiffeling; want het wa-
ter, dat van roode Roozen getrokken wordt,
heeft geene hoedanigheid, die dat van Damaft
roozen niet in een' veel hooger' trap bezit; en
noch de buikzuiverende kragt van het een,
noch de faamentrekkende van het ander, rei-
zen in het distilleeren op.

AQUA RUTÆ.

(*) *Aqua angelica.*

Wynruit Water.

Dit moet van de verfche bladeren van Wyn-
ruit gedistilleerd worden, en wederom over-
gehaald op verfche gedeelten van 't zelfde
kruid, op dezelfde wyze, als het Meliffen
water.

WYNRUIT geeft al' zynen reuk, en een
groot gedeelte van zyne prikkelende kragt, in
deze bewerking, over. Het gedistilleerde
water staat aangepreezen in vallende Ziekten,
aandoening van de Baarmoeder, om de door-
ftraaling en andere natuurlyke afcheidingen te
bevorderen: zie bladz. 216.

AQUA SABINÆ.

Zevenboom Water.

Dit wordt van de verfche bladeren van Ze-
venboom gedistilleerd, op dezelfde wyze,
als het Engelwortel water (k).

DIT water wordt by sommigen in groote
achtiging gehouden, tot dezelfde oogmerken,
als de gedistilleerde Olie van Zevenboom.
BOERHAAVE verhaalt, dat hy het zelve be-
vonden heeft (als het door *cobobering* bereid
was,) eene byna ongelooflyke beweeging aan
het gantsche zenuwgeftel te geeven, en dat
het, als het behoorlyk gebruikt wordt, uit-
stekend dienftig is, om de maandftonden, en
den vloed der ambeien te bevorderen.

AQUA SAMBUCL.

Vlierbloemen Water.

Dit wordt van verfche Vlierbloemen gedistil-
leerd, op dezelfde wyze, als het Engel-
wortel water.

DIT Water ruikt fterk naar de Vlierbloe-
men; maar wordt zelden gebruikt.

III. AF-

III. A F D E E L I N G.

Van de geestagtige gedistilleerde Wateren en Geesten.

De gedistilleerde Wateren zyn kunnen geur en krachten daaraan verschuldigd, dat ze bezwangerd zyn met een gedeelte der wezendlyke Olie van 't onderwerp, waar uit ze getrokken zyn, gelyk in de voorgaande Afdeeling reeds is aangemerkt. Geest van wyn, als een voervogt deezer Oliën aangemerkt, heeft dit voordeel boven het water, dat hy derzelver eigen scheivogt is, en alle de Olie, die met hem opreift, in een eenvormig helder vogt, volkomen ontbonden houdt.

Nogthans geeven veele zelfstandigheden, als ze met water gedistilleerd worden, haare krachten aan het zelve in groote volmaaktheid over; daar ze, op dezelfde wyze met Geest van wyn behandeld, naauwelyks eenigen reuk of smaak aan denzelven overgeeven. Dit verschil komt daarvandaan, dat de Geest niet vatbaar is voor zoo groot een trap van hitte; als het water. Want de vogten hebben, in 't algemeen, als men ze doet koken, zoo groot eene hitte ontvangen, als zy kunnen verdragen: als men nu de uitgestrektheid der hitte, tusschen vorst en kookend water, met den Thermomeeter afgemeeten, voor eene regelmaat neemt; zoo zal Geest van Wyn bevonden worden te koken met minder dan vier vyfde van de hitte, of meer dan een vyfde minder dan de hitte van kookend water. Derhalven is het klaar, dat de zelfstandigheden vlug genoeg zyn om op te reizen met de hitte van kookend water, maar niet met die van kookenden Geest.

Dus, b. v. als men Kaneel distilleert met een mengfel van Geest van wyn en water, of met zuiveren proefgeest, die niet anders is dan een mengfel van omtrent gelyke deelen van die twee; zoo zal de Geest eerst opreizen, en zulks helder, zonder kleur en doorschynend, en byna zonder eenigen smaak van de specery; maar zoo haast als het zwaarder waterag-

tig vogt begint op te reizen, komt de Olie rykelyk met het zelve over, zoo dat ze het vogt hooglyk welriekend, smaakelyk en van eene melkagtige kleur maakt.

De Proefgeesten, die men gemeenelyk in de winkels ontmoet, zyn verzeeld van eenen graad van kwaaden geur; die, hoewel door middel van zekere byvoegfels verborgen, zich in het distilleeren duidelyk ontdekt. Deeze walglyke smaak begint niet op te reizen, dan na dat het zuiverer deel van den Geest overgekomen is; het welk juist de tyd is, dat de krachten der mengfels ook het meest beginnen te distilleeren: en hier door krygen de vogten eene leelyke besmetting. Uit deeze zelfde oorzaak ontstaat ook de algemeene klagte, dat de hartversterkende middelen der Apothekers zoo aangenaam niet zyn, als die van dezelfde soorte door de Distilleerders bereid; dewyl de laatste zeer zorgvuldig zyn, om de Geesten van allen kwaaden geur te verbeeteren of te zuiveren (te weeten, als ze bestemd zyn tot het geene zy fyne goede noemen).

SPIRITUS VINI RECTIFICATUS.

*Verbeeterde Geest van wyn.
Edinb.*

Neem eenige hoeveelheid van Franschen brandewyn, en distilleer dien met eene zachte hitte tot de helft.

Deeze verbeeterde Geest, twee dagen met een vierde van zyne hoeveelheid aan droog zout van wynsteen, in poeder, getrokken, en dan in een glazen kolf, met eene zeer zachte hitte, gedistilleerd zynde, wordt ALCOHOL.

Gee-

Geesten, die van moutvogten, of andere gistende zelfstandigheden gedistilleerd zyn, vereischen, na dat ze op deeze wyze verbeterd zyn, nog verdere zuivering; te weeten herhaalde distilleering met eene gelyke hoeveelheid van fontyn water.

FRANSCH Brandewyn is een al te duur artikel in ons land, om tot distilleeren te gebruiken; en de Geest, die 'er van verkreegen wordt, is geenszins beter te achten, dan een, dien men van beter koop vogten kan bekomen. Want de groffte ontvlambaare Geesten kunnen volkomen zuiver gemaakt worden, en voor de keurigste oogmerken geschikt, op de volgende wyze.

Indien de Geest bovenmaate vuil is, zoo meng hem met omtrent even zoo veel water, en distilleer hem met een langzaam vuur; maar staak de bewerking zoo ras als het vogt melkagtig begint te loopen, en door zynen walglyken smaak ontdekt, dat het onzuiver en slymig deel opreift. Door deeze behandeling laat de Geest een groot gedeelte van zyne vuile olieagtige stoffe in het water agter, het welk zich nu melkagtig en troebel vertoont, en eenigzins onaangenaam van smaak is. Maar als de Geest in 't eerst niet zeer vuil is, zoo is deeze afspoeling niet noodig; als hy ten uiterste vuil is, zal het noodig zyn dezelve twee, drie of meermaalen te herhaalen.

Dewyl de Geesten met een minderen graad van hitte opreizen, dan wateragtige vogten, zoo worden wy daar door onderrecht, in het distilleeren van dezelve een hitte te gebruiken, die minder is, dan die, waar door water kookt: en als op deeze omstandigheden behoorlyk gelet wordt, kunnen zeer zwakke Geesten, door een of twee naauwkeurige distilleeringen genoegzaam van hun wateragtig slym gevryd worden; voornaamelyk als de distilleervaten zoo hoog zyn, dat de Geest, met de hitte van een waterbad, maar even over dezelve gaan kan: want in dat geval zullen de slymige dampen, die een end weegs te gelyk met den Geest opreizen, verdikt worden, en weder te rug vallen, eer zy den helm kunnen bereiken. Men heeft tot dat einde zeer pragtige werktuigen uitgedacht, en in

III. DEEL,

eene schroefwyze of slangwyze gedaante, tot eene ongemeene hoogte gebragt. De Geest, door dezelve opklimmende, moest dus all' zyne wateragtige deelen, die hy bevattede, in zynen weg agterlaaten, en volkomen zuiver en zonder slym overkoomen. Doch deeze Werktuigen zyn op dwaalende grondbeginsels gebouwd, dewyl derzelver buitensporige hoogte het einde, dat men 'er mede bedoelde, te leur stelde: want als men het water doet kooken, zal 'er eene groote menigte van louter slym te gelyk met den Geest overkoomen; en als de hitte niet tot dat punt gebragt is, zal 'er noch Geest, noch slym afdruijen. Het gevoeglykste werktuig derhalven is de gemeene Distilleerketel, tusschen welker lichaam en haaren helm een Ontvan-ger, of koperen buis moet gehecht worden.

Wanneer de Geest, gelyk boven voorgescreven is, van zyne vuile Olie gewasschen, en, door eene zagte distilleering in een waterbad, van het grootste deel van zyn slym gezuiverd is; doet dan by elke Gallon van denzelven een pond of twee zuiver, droog, vast loogzout. Dit eenigen tyd te saamen hebbende staan trekken, zal het loogzout, wegens zyne bekende hoedanigheid van water en Oliën naa zich te trekken, het overgebleeven slym, en dat gedeelte van de onaangename vetagtige stoffe, welk nog in den Geest mogte overgelaaten zyn, opneemen en met dezelve naa den grond zinken. Indien de Geest nu nog eens zagties overgehaald wordt, zal hy volkomen vry van zyn slym en walglyken geur opreizen; maar sommige deeltjes van het loogzout zyn 'er toegeschikt, om mede opgenomen te worden, en, gelyk de Werklieden het noemen, eenen pisagtigen smaak te geeven: doch dit kan men voorkomen, door, by de laatste distilleering, vooraf een klein gedeelte tot kalk gebrande Vitriool, aluin, of bitter purgeerzout by te doen; want het zuur deezer zouten zal zich met het loogzout vereenigen, en het zelve neutralizeeren, en dus kragtig verhinderen op te reizen; terwyl 'er niets anders van 't zuur der zouten ontwikkeld wordt, dan het geen het loogzout opneemt.

De Geest, die door dit middel verkreegen
E e e wordt,

wordt, is uitsteekend zuiver, helder, volkomen zonder geur, en bekwaam tot de fraaiste oogmerken. Hy kan zelfs tot die sterkte gebragt worden, die men gemeenlyk proef noemt, door twintig oncen van denzelven (by gewigt) te vermengen met zeventien oncen water. De gedistilleerde hartversterkende middelen, met deezen Geest gemaakt, zyn veel fraaijer en aangenaamer, dan dat men de gemeene verbeeterde of proefgeesten der winkels gebruikt heeft.

Als de verbeeterde Geest eerst versich, met een snel vuur, van droog loozout gedistilleerd is, brengt hy een groote menigte van het zout

over, en in deezen staat wordt hy gehouden een kragtiger scheivogt te weezen, voor zekere zelfstandigheden, dan de zuivere Geest. Deeze gealkalizerde Geest wordt GETARTARIZEERDE GEEST VAN WYN genoemd.

De algemeene kragten van wynagtige Geesten zyn in 't voorgaande Deel reeds vermeld: de Geesten, die met de vlugge Oliën van plantgewassen bezwangerd zyn, waar van in dit Hoofddeel moet gehandeld worden, bezitten daar by de speceryagtige, hartversterkende, of andere kragten, die in de Oliën huisvesten.

I. A R T I K E L.

Van de gedistilleerde Geesten.

AQUA MELISSÆ COMPOSITA.

Saamengesteld Melissen water, gemeenlyk genoemd Eau de carmes.

Neem van

Melissen in bloem, versich vergaderd en van de steelen gezuiverd, twee pond;

Limoen schillen, versich, zoo haast als ze van de vrugt afgeschild zyn, vier oncen;

Koriander Zaad, agt oncen;

Nootmuschaaten,

Kruidnagelen,

Kaneel, van elks, geknensd, twee oncen;

Engel wortels, gedroogd en gekneusd, een once;

Geest van wyn, hooglyk verbeeterd, tien pinten.

Week de verscheidene innengfels in den Geest, vier of vyf dagen lang; en trek 'er dan, met de hitte van een waterbad, tien pinten af. Verbeeter het gedistilleerde vogt, door eene tweede distilleering in een waterbad, en trek 'er omtrent alleen agt en drie vierde pinten af.

DEEZE bewerking is genomen uit de *Éléments de Pharmacie*, van M. Baumé, die aanmerkt, dat alle de speceryagtige Geesten op dezelfde wyze moeten bereid worden. Wanneer de gemeene Geesten van deeze soorte braaf op de handen gewreeven worden enz., laten ze, na dat de vlugger deelen verwaasfemd zyn, eenen onaangenaamen brandigen reuk na; en als zy met water verdund worden, en als geneesmiddelen ingenoomen, laatenze insgelyks eenen walglyken geur in den mond agter.

Om deeze onvolmaaktheid te verhelpen deed hy veele proeven, welken toonden, dat de Geest, om deeze vogten in de begerde hoedanigheid te verkrygen, niet alleen volmaakt zuiver weezen moest in 't begin, maar dat het vogt ook moest verbeeterd worden, na dat het van 't onderwerp gedistilleerd was. In deeze verbeetering reizen alleen de vlugger, fyner, speceryagtige deelen der innengfels op; terwyl 'er een wit vogt overblyft, dat scherp, bitter, alleen met de grover Olie beladen, en van allen den soortelyken geur van 't onderwerp beroofd is. Dus toont deeze zelfde onvolmaakt-

maaktheid, waar over geklaagd wordt, natuurlijk aan, dat de tweede distilleering het hulpmiddel is; dewyl ze doet zien, dat de Geest eene aangename en eene ongenaame stoffe behelst, welker eerste uitwaasfemt, terwyl de andere agter gelaaten wordt. Ja de Schryver zeidt, dat, als het Melissen water (a), zoo bereid wordt als hierboven wordt voorgeschreven, het zelve iets volmaakter in zich heeft, dan een der welriekende Geesten, welker uitmuntendheid zoo zeer uitgeschreeuwd wordt, en die den roem hebben van de besten te zyn.

De speceryagtige geestige Wateren hebben, in 't algemeen, minder reuk, als ze eerst gedistilleerd zyn, dan na dat ze omtrent zes maanden bewaard zyn: *M. Baumé* vermoedt, dat de bereidingen van deeze soorte, die meest in achttinge geweest zyn, zodanigen waren, die dus door 't bewaaren verbeterd waren geworden; en hy bevond, dat de goede uitwerkingen van den ouderdom, in een korten tyd door middel van koude konden voortgebracht worden. Hy dompelde mengelens flessen van het vogt in een mengsel van gestampt ys en zeezout; en toen de Geest de koude, die daaruit ontfond, zes of agt uren verdragen had, was hy al zoo aangenaam, als die verscheidene jaaren was bewaard geweest. Enkele wateren zyn insgelyks veel aangenaamer, na dat ze bevrooren geweest zyn, dan ze te vooren waren; hoewel ze altoos minder zodanig zyn, dan die met Geest getrokken en aan een zelfden graad van koude bloot gesteld geweest zyn. Deeze verbetering van gedistilleerde wateren door vorst is door *Geoffroy* aangeteekend, *Hist. Acad.* 1713.

SPIRITUS RORISMARINI

Geest van Rosmaryn.
Lond.

Neem van

Rosmaryn toppen, versch vergaderd, anderhalf pond;
Proefgeest, een Gallon.

(a) *Aqua melisse.*

Distilleer het, in de hitte van een waterbad, tot dat 'er vyf pinten overgekomen zyn.

SPIRITUS RORISMARINI, vulgo AQUA REGINÆ HUNGARIÆ.

Hongary's Water [E.].

Neem van

Rosmaryn bloemen, pas vergaaderd, twee ponden;
Verbeeterden Geest van wyn, een Gallon.

Doet het by een, en distilleer het aanstonds in een water bad.

Het wordt ons gemeenlyk van buiten's lands gebracht.

Deeze Geest is zeer welriekend, in zoo verre, dat hy, als een reukwerk, in gemeen gebruik zy: die van buiten's lands gebracht wordt, is welriekender, dan die gemeenlyk by ons gemaakt wordt. Om den zelve in volmaaktheid te bereiden, moet de Geest van wyn heel zuiver wezen; de Rosmaryn toppen moeten vergaderd zyn, als de bloemen in vollen bloei 'er op staan, en aanstonds aan de distilleeringe overgegeeven, wel zorg dragende van ze niet te kneuzen noch te persen. De beste wyze om het distilleeren te bestieren is, die hier voor is aangepreezen om de vlugger wezendlyke Oliën en enkele wateren te distilleeren; te weten, den Geest het eerst in de Distilleerketel te doen, en dan boven het vogt, of een yzeren hoepel, met een hairen kleed 'er over gespannen, te zetten, waar op de bloemen luchtig moeten gespreid worden, of liever een mandje, dat door drie pinnen, die tot den bodem reiken, ondersteund wordt. Dan eene zachte hitte, die maar even genoeg is om den Geest te doen opreizen, gemaakt hebbende, zal de damp, zagties door de bloemen zeggende, derzelver fynste en beste deelen intrekken, zonder zulke onaangename verandering te maaken, als de vogten, in huone grover gedaante tot zulke tedere onderwerpen gebee-

Eee 2

beezigd, gemeenelyk doen. Waarfchynlyk is het Franfche Hongary's water zyne uitmuntendheid, boven het geene by ons bereid wordt, aan eene verftandige behandeling van deezen aart verfhuldigd, of zulk eene, als in de voorgaande bereiding is aangepreezen, en aan het gebruiken van eenen volmaakt zuiveren Geest.

In de *Wirtembergfche Apotbeek* wordt 'er wat Salie en Gember by gedaan, in de evenredigheid van een half pond van het eerfte, en twee oncen van het laafte, tegen vier ponden van de Rosmaryn.

SPIRITUS LAVENDULÆ SIMPLEX.

*Enkele Geest van Lavendel.
Lond.*

Neem van

Lavendel bloemen, verfch vergaderd, anderhalf pond;
Proefgeest, een Gallon.

Trek 'er, met de hitte van een waterbad vyf pinten van.

HIER moeten dezelve voorzorgen in acht genomen worden, als in het distilleeren van den voorgaanden Geest. Beiden zyn ze zeer aangenaam en welriekend, als ze in volmaaktheid bereid zyn: zy worden menigmaalen aan de flaapen van 't hoofd gewreeven enz. onder den naam van te verfriften, en de zeenuwen te verfterken; gelyk ook inwendig ingenomen, tot de hoeveelheid van een theelepeltje vol, als verwarmende hartverfterkende middelen.

SPIRITUS LAVENDULÆ COMPOSITUS.

*Saamengeftelde Geest van Lavendel.
Lond.*

Neem van

Enkelen Geest van Lavendel, drie pinten;
Geest van Rosmaryn, een pint;
Kaneel,
Nootmufchaaten, van elks een half once;
Rood Sandelhout, drie drachma's.

Trek het t'faamen, en kleins het dan af tot gebruik.

De faamengeftelde Geest van Lavendel van de voorgaande *Londensche Apotbeek* is als volgt.

Neem van

Lavendel bloemen, een Gallon;
Salie bloemen,
Rosmaryn bloemen,
Betonie bloemen, van elks een hand vol;
Bernagie (b) bloemen,
Oflingtonen (c) bloemen,
Leliën van den dale,
Sleutelbloemen (d), van elks twee handen vol;
Meliffen bladeren (e),
Moederkruid bladeren (f);
Oranjeboomen bladeren,
Stoechas bloemen,
Oranje bloemen,
Laurier beziën, van elks een ons;
Franschen brandewyn, vier Gallonnen.

Giet den brandewyn op de andere, verfch vergaderde, *innengfels*, en als het behoorlyk getrokken heeft, distilleer 'er dan twee en een half Gallon van in een waterbad. Doet by deezen Geest de volgende *innengfels*:

Citroen fchillen,
Geel Sandelhout, van elks zes drachma's;
Kaneel,
Nootmufchaat,
Foelie,
Kleine Cardamom Zaad,

Cu

(b) *Borraginis flores.* (c) *Buglossi flores.* (d) *Paralyfis flores.* (e) *Meliffa folia.* (f) *Matricariae folia.*

Cubeben, van elks een half once;
Hout van Aloë een drachma.

Laat dit twintig uren t'saamen trekken; kleins dan den Geest, en hang de volgende innengfels daarin op (als zy noodig geoordeeld worden), in een dun linnen doekje opgebonden; te weeten, van

Muskus,
Ambergreis,
Saffraan, van elks een half scrupel;
Rood Roozen, gedroogd,
Rood Sandelhout, van elks een half once.

In de Uitgave der *Edinburgsche Apotbeek*, die de tegenwoordige onmiddelyk voorgaat, wordt deeze Geest dus voorgeschreeven.

Neem van
Gedistilleerde Olien van
Lavendel, anderhalf once;
Rosmaryn, een once;
Marjolyn, zes drachma's;
Limoenschillen, een half once;
Nootmuschaaten, drie drachma's;
Kruidnagelen, twee drachma's;
Kaneel, een drachma.

Laat deeze Oliën, langzaamerhand, in drie Gallonnen Franschen brandewyn druipen, dezelve nu en dan te saamen omschuddende. Distilleer het mengfel, in een (g) Mariën-bad, tot twee derden; en hang, in den Geest die overkomt, de volgende innengfels op, in een linnen doek gebonden zynde, te weeten van

Rood Sandelhout, twee oncen;
Engelsche Saffraan,
Cocheniële, van elks een half once;

Waar by men, als men den Geest doorrui-
kend wil maaken, kan by doen van
Ambergreis, twee scrupels;
Muskus, een scrupel.

(g) *Balneum Mariæ*. Een Mariën-bad is, by de Chymisten, een welgeslooten Kolf, of Zyphelm, in een pot met heet water geplaatst, zoo dat het water, zagkens gewarmd wordende, de Kolf altoos in eene ma-
tige warmte houdt.

In de tegenwoordige *Apotbeek* van *Edin-
burgh* staat deeze Artfey aldus:

Neem van
Versche Lavendelbloemen, twee ponden;
Versche Rosmaryn bloemen, een pond;
Versche geele Limoenschillen, drie oncen;
Verbeeterden Geest van wyn, anderhalf
Gallon.

Distilleer het, in de hitte van een waterbad,
tot droogwordens toe, en week in den ge-
distilleerden Geest de volgende innengfels,
drie dagen lang, te weeten van

Kaneel, drie oncen;
Kruidnagelen,
Cubeben, van elks een once;
Schraapsel van Rood Sandelhout, twee on-
cen.

Kleins den Geest af tot gebruik.

Het roode Sandelhout is in dit Saamenmeng-
fel van geen ander gebruik, dan als een kleu-
rend innengfel. Als men een geelen Geest
moest hebben, zoude het geele Sandelhout
een uitsteekend artikel zyn; dewyl het zelve
niet alleen eene schoone kleur, maar ook een
groot gedeelte van zyne geneeskragten mede-
deelt. Een Geest van Lavendel- en Salie-
bloemen gedistilleerd, in eene behoorlyke even-
redigheid, en een weinig tyds met wat Ka-
neel, Nootmuschaaten, en geel Sandelhout, in
de koude getrokken, is een zeer fraaije en
aangename Geest. Wanneer men wezendly-
ke Oliën beezigt, gelyk in de derde van de
bovenstaande bewerkingen, moet men byzon-
der omzigtig zyn in het verkiezen van dezel-
ven; want van derzelver goedheid hangt de
goedheid van het Geneesmiddel af. De trek-
king van den Geest met de speceryen enz.
moet zonder hitte verricht worden, of anders
zal de geur der Artfey benadeeld worden.

Alle deeze Geesten zyn aangename verle-
vendigende hartversterkende middelen: deeer-
ste,

ste, schoon, zeer verre de eenvoudigste, is nogthans niet minder in fraaiheid, dan een van de anderen. Dit Geneesmiddel is langen tyd in groote achtinge geweest, onder den naam van **DROPPELS VOOR DE BEROERDHEID**, in alle soorten van slaauwtens, zwakheid der zenuwen, en verval des ouderdoms: om welke reden, wy de verschillende voorschriften om het te bereiden, welken, eenigen tyd geleden, daar op gevolgd zyn, hebben opgegeven. Het kan gevoeglyk met suiker, van tien tot tagtig, of honderd droppels worden ingenomen.

AQUA ODORIFERA.

Een welriekende Geest, zoet honich water genoemd.

Neem van

Koriander Zaad,
Honich, van elks een pond;
Kruidnagelen, anderhalf once;
Nootmuschaaten,
Benzoin,
Storax, van elks een once;
Vanello's, vier in getal;
Geele schil van drie Limoenen;
Franschen brandewyn, een Gallon.

Laaten deeze innengfels agtenveertig uren saamen trekken; en distilleer den Geest dan af in een Mariën-bad. Doet by een Gallon van deezen Geest.

Oranje bloessem water,
Roozewater, van elks anderhalf pond;
Ambergreis,
Muskus, van elks vyf greinen.

Vryf eerst de Muskus en Ambergreis met een weinig van 't water, en giet het daar na alles te saamen in een grooten Kolf; schud het wel, en laat het eenige dagen en nagten rondgaan in eene zachte hitte; laat het dan koud worden, kleins het vogt af, en bewaar het digt geflooten tot gebruik.

(b) *Melassés.* (i) *Balneum Mariae.* zie bladz. 401.

Een Ander.

Neem van

Koriander Zaad, een pond;
Limoen schillen, versh,
Nootmuschaaten, van elks vier oncen;
Ambergreis,
Muskus, van elks vyf greinen;
Zuiveren Geest van Suiker droefflem (b),
twee Gallonnen.

Kneus de Nootmuschaaten en het Koriander zaad, en doet dezelve met de limoen schillen en den Geest in een kleine Distilleerketel, die in een Mariënbad (i) geplaatst is: bind een dunnen linnen doek over den mond van de Distilleerketel, en strooi de Ambergreis en Muskus, tot een fyn poeder gemaakt, daar op: doet den helm 'er op en smeer dien met leem digt toe, laat alles twaalf uren staan trekken, en distilleer zoo veel 'er van, als eene kookende hitte van het bad kan over dryven.

Voeg hier by, van
Rooze water een pint;
Oranje bloessem water, een half pint.

DEEZE saamenmengfels zyn eer geschikt voor reukwerken, dan voor geneesmiddelen; hoewel ze ook van die geenen, die derzelve welriekendheid verdraagen kunnen, met voordeel in dit laatste opzigt kunnen gebruikt worden. De Muskus en Ambergreis deelen zoo veel van haaren reuk niet mede, als men wel zoude verwagten; en zy dienen voornaamelyk om den geur der andere innengfels te verheffen, het welk deeze reukwerken uitsteekend doen, wanneer ze in zeer kleine gedeelten by alle de welriekende enkelen gevoegd worden, zonder iets merkelyk van hunnen eigen geur daar by te doen.

Beide de voorgaande Geesten zyn zeer aangenaam; weinige droppelen van een van beiden geeven eenen schoonen geur aan een

ne

ne groote veelheid van ander vogt. De Heer *Wilson*, van wien de eerste is overgenomen (*Pract. Chem.* pag. 354.) verhaalt ons, dat hy hem dikwyls voor Koning *JACOBUS II.* gereed maakte, en dat hy een van de aange-naamste reuken geeft, die men ooit ruiken kan. De andere wordt naar 't zelfde ontwerp gemaakt, door zulke artikels 'er af te laten, als blykbaar overtollig zyn in den eersten.

SPIRITUS COCHLEARÆ.

Geest van Lepelblad.
Edinb.

Neem van

Versch lepelblad, gekneusd, tien ponden;
Verbeeterden Geest van wyn, vyf pinten.

Laat het kruid twaalf uren in den Geest staan
weken; distilleer dan, in de hitte van een
waterbad, vyf pinten 'er af.

DEEZE Geest is zeer sterk van 't Lepelblad, en kan in zulke gevallen, waar dit kruid te pas komt, van twintig tot honderd droppels worden ingegeven. De kragten van Lepelblad huisvesten in eene zeer fyne, vlugge Olie, die zoo wel in het distilleeren met water, als met zuiveren Geest opreift, en, als de vogten aan de lucht worden bloot gesteld, van beiden schielyk vervliegt. De Geest is zeer prikkelend, als hy eerst gedistilleerd is, maar als hy lang bewaard wordt, zelfs in beflooten vaten, wordt hy merkelyk minder zoudanig.

De Maakers van dezen Geest hebben dikwyls eene menigte Mirkswortels by het Lepelblad gedaan, en somtyds, in de plaatse van den zelve, eenen alleenlyk van den Mirkswortel getrokken gegeeven; zynde de geur van deeze twee Enkelen elkanderen zoogelyk, dat derzelver gedistilleerde Geesten bezwaarlyk van elkanderen te onderscheiden zyn. Hier dient wel opgemerkt, dat, alhoewel Kalfsvoet (*k*), en Dragon (*l*), gewoonlyk in den zelfden rang geplaatst worden met de twee

voorgaande plantgewassen, en aangemerkt worden als gelyk aan de zelve; deeze bewerking nogthans een merkelyk onderscheid ontdekt: dewyl de eersten alle hunne schertheid; in het distilleeren, aan water en Geest overgeeven; maar de laatsten niets aan een van beiden mededeelen, en derzelver kragten evenwel in de distilleeringe verstrooid worden.

SPIRITUS COCHLEARÆ AUREUS.

Gouden, of buikzuiverende Geest van Lepelblad.

Neem van

Geest van Lepelblad, een pond;
Gambog, een once.

Ontbind de Gambog in den Geest, en als 'er eenig bezinkfel op den grond valt, giet het gekleurde vogt dan zagties af.

Deeze Geest wordt anders wel gemaakt van Schammonie, of hars van Jalappe, in plaatse van Gambog.

DEEZE is onder het gemeene volk in groote achtinge geweest, en door de Verkoopers sterk aangepreezen, in alle soorten van scheurbuik ziekten. Nogthans is het een zeer onverschillig geneesmiddel, en heeft weinig recht op den prachtigen tytel, die 'eraan gegeeven is. Het kan van twintig tot zestig droppels worden ingenomen; het zy met suiker, of met syroop vermengd.

AQUA ANHALTINÆ.

Anhalt Water.

Neem van

Terpentyn, zes oncen;
Olibanum, een once;
Aloë hout, drie oncen;
Kruidnagelen,
Kaneel,
Cubeben,

Ros

(k) *Arum*. (l) *Dracunculus*.

Rosmaryn bloemen,
Galanga,
Mastik,
Nootmuschaaten, van elks zes drachma's;
Saffraan, twee drachma's en een half;
Laurier beziën,
Fenkel zaad, van elks een half once;
Geest van wyn, vyf pinten.

Maak deeze innengfels, die zulk eene behandeling vereischen, tot poeder, en laat alles met den Geest zes dagen trekken; distilleer het dan, met eene zeer zagte hitte in een Marienbad: het vogt, dat klaar afloopt, moet van het troebele afgescheiden en alleen gehouden worden.

Wanneer een byvoegsel van Muskus vereischt wordt, moeten 'er vyftien greinen van in een zak gebonden, en in den helm van de Distilleerketel opgehangen worden.

Wy hebben dit saamenmengsel uit de *Bran-*

denburgsche Apotheek hier ingevoegd, om dat het, in sommige plaatsen, in groote achingen gehouden wordt. Het wordt op zwakke of lamme lendenen gewreeven, tegen zinkingen, oude pynen en hoofdpynen enz.; ook wordt het inwendig ingegeven, in giften van een half once, om de maag te versterken, winden te verdryven, koliek pynen te verligten, en de zuiveringen der Baarmoeder te bevorderen. Het is zeer onaangenaam voor het gehemelte; om dat de speceryagtige innengfels, schoon genoeg in geral, en by groote menigte, niet genoeg overgeeven, om den sterken geur van de Terpentyn te bedekken: daar zyn 'er inderdaad niet veel' onder, die iets van belang overgeeven. Doch men kan een fraaijer Geest van deeze soorte bereiden van Terpentyn, Rosmaryn, Lavendel, en Salie bloemen; of door den Geest eerst van de Terpentyn alleen te distilleeren, en dan eene genoegzaame hoeveelheid van eenige gevoeglyke wezendlyke Oliën in denzelfen te ontbinden.

I I. A R T I K E L.

Van de gedistilleerde geestagtige Wateren.

Door *gedistilleerde Geesten* worden zoodanigen verstaan, welken met eenen Geest getrokken worden, die vooraf verbeeterd, of in de bewerking zeer naby tot die sterkte gebragt is: door *geestagtige Wateren* verstaat men zulken, waarin de Geest alleenlyk van de proeffterkte is, of die een bymengsel bevat van omtrent eene gelyke maate van water. Deeze laatsten zyn gewoonlyk saamengestelde wateren genoemd geweest, al wierden ze zelfs maar van een innengfel alleen gedistilleerd; gelyk aan de andere zyde die van gemeen water getrokken worden, schoon van eene menigte innengfels, enkele genoemd worden; om dat de tytel van *Enkel (m)*, hier, gene betrekking heeft op de eenvoudigheid der

Saamenstellinge, maar op het voervogt, dat *eenvoudig water* is. De *Edinburgsche Apotheek* noemt enkele wateren, die van een enig innengfel getrokken worden, het zy dat het voervogt gemeen water, of dat het geestagtig water is, en alle, die van meer dan een gedistilleerd zyn, noemt ze saamengestelde wateren.

Algemeene Regelen om geestagtige Wateren te distilleeren, uit de Edinburgsche Apotheek.

I.

De planten en derzelver deelen moeten maa-

tig.

tiglyk en nieuwelings gedroogd zyn, uitgezonderd de zodanigen, die geordonneerd worden versich vergaderd te zyn.

I I.

Na dat de innengfels den voorgeschreeven tyd in den Geest getrokken hebben, moet men 'er zoo veel water by doen, als genoeg is om het aanbranden te beletten, of liever iets meer.

I I I.

Het vogt, dat in het distilleeren het eerst overkomt, wordt van sommigen alleen gehouden, onder den naam van Geest; en het andere, dat melkagtig afloopt door kunst helder gemaakt. Doch het is beter al het afdruipeel onder een te mengen, zonder het zelve helder te maaken, op dat de wateren de kragten der plante geheel en al mogen bezitten; het welk eene omstandigheid is, waarop men meer moet letten dan op derzelve fraaiheid of helderheid.

Wanneer de distilleering kundig bestierd wordt, de hitte eenpaarig, en den geheelen tyd door zagt, en 'er niet meer afgetrokken wordt, dan de voorgeschreevene hoeveelheid; zoo zullen de meeste wateren fraai en helder genoeg 'er uit zien: sommigen derzelve, die in den eersten opslag, als ze eerst overgehaald zyn, troebel zien, zullen, als ze eenige dagen gestaan hebben, helder en doorschynend worden. De Praktyk, hier verboden, van eenigen der eerste druipingen byzonder te houden, is zekerlyk nadeelig voor het saamenmengsel; dewyl het Water daar door niet alleen beroofd wordt, van eenigen der vlugste deelen van de innengfels, maar ook melkagtig gemaakt blyft, als ontbloot zynde van den Geest, die het vogt, door de Olie der innengfels, die 'er dit voorkomen aan geeven, te ontbinden, doorschynend zoude maaken. Ook is de manier, van troebel water door Aluin enz. helder te maaken, niet minder berispelyk; want deeze byvoegfels brengen hunne uitwerkingen alleen voort, door dat geene van

III. DEEL.

het vogt af te scheiden, welk het te vooren van de innengfels verkreegen hadt.

I V.

In deeze Wateren te distilleeren wordt de oprechte Brandewyn, die van wyn verkreegen wordt, voorgeschreeven. Als men deezen niet bekomen kan, zoo neem, in plaats van dien Proefgeest, half zoo veel van eenen wel verbeeterden Geest, die van eenige andere giftende vogten bereid is: week de innengfels hier in, en doet 'er dan zoo veel fontynwater by, als genoeg is, om de voorgeschreevene hoeveelheid over te haalen, en om het aanbranden voor te koemen.

Op deeze wyze kan men veel fraaijer Wateren verkrygen, dan dat men de gemeene proefgeesten, zelfs die van wyn niet uitgeslooten, gebruikt. Want alle de wynagtige Geesten verkrygen eenigen geur van de stoffe, waar uit ze getrokken zyn; en van deezen geur, welke voornaamelyk aan het slym of wateragtig gedeelte hecht, kunnen zy niet ontdaan worden, ten zy dat ze van het slym gescheiden en tot eenen verbeeterden staat gebracht worden.

AQUA ABSINTHII COMPOSITA.

Neem van

Kalmus,

Oranje schillen, versch,

Kaneel, van elks vier oncen;

Romeinschen Alfem, een half pond;

Munt, drie oncen;

Kleine Cardamom zaad,

Foelie, van elks een once;

Franschen Brandewyn, twee Gallonnen.

De Zaaden en Speceryen gekneusd hebbende, en de andere innengfels gesneden zynde, giet den Brandewyn daar op, en alles t'saamen vier dagen hebbende laten trekken, distilleer 'er twee Gallonnen af.

Dit Water werdt voor deezen, als een maag-

F ff

maagmiddel, te gelyk met bittere trekfels voorgeschreeven; en tot dit oogmerk is dit het minst onbekwaam (als zynde het fraaiste en minst onaangenaam) van alle de Alfem wateren, waar van de Winkels voorzien zyn. Desnietteenstaande is het al te onaangenaam een byvoegfel by de fyne bitters van onze nieuwe Apotheeken; en kan niet geoordeeld worden iets tot derzelver kragt toe te brengen, dat aangenaamer geestagtige wateren niet even goed zouden doen. Sommigen hebben verwacht, dat Alfem water zelf een bitter zoude zyn; maar de reuk en geur van den Alfem reizen alleen in deeze bewerking op; terwyl de deelen, waarin de bitterheid huisvest, in de Distilleerkerel agterblyven.

In de voorgaande Uitgaven der *Londensche Apotheek* waren twee Alfem Wateren, welken by sommigen nog in achtinge gehouden worden; en zy werden door de *Gecommitteerden* voorgesteld, by de laatste overziening, om ze met eenige verbeteringen te behouden.

AQUA ABSINTHII MINUS COMPOSITA.

Min saamengesteld Alfemwater.

Neem van

Gemeen en Alfem bladeren, gedroogd, twee pond;
Kleine Cardamom zaad, twee oncen;
Koriander zaad, een half pond;
Franschen Brandewyn, vier Gallonnen.

Laat het eenigen tyd te saamen trekken, en distilleer 'er dan vier Gallonnen af.

AQUA ABSINTHII MAGIS COMPOSITA.

Meer saamengesteld Water van Alfem.

Neem van

Zee Alfem,
Gemeen en Alfem, van elks gedroogd, een pond;
Salie,
Munt,

Melissen, van elks gedroogd, twee handden vol;

Galanga,

Gember,

Kalmus,

Alants wortels,

Zoete Fenkel zaad,

Koriander zaad, van elks drie drachma's;

Kaneel,

Kruidnagelen,

Nootmuschaaten, van elks twee drachma's;

Kleine Cardamom zaad,

Cubeben, van elks een drachma;

Franschen Brandewyn, twaalf pinten.

De innengfels, die zulks vereischen, gekneusd, of gesneden hebbende, trek dezelve eenigen tyd in den Brandewyn, en trek 'er daar na door distilleeringe twaalf pinten af.

AQUA ALEXETERIA SPIRITUOSA.

Geestagtig uitdryvend Water.

Lond.

Neem van

Munt bladeren, versich, een half pond;
Angelica bladeren, versich,
Zee Alfem toppen, versich, van elks vier oncen;
Proefgeest, een Gallon.
Water, zoo veel als het aanbranden belet.

Distilleer 'er een Gallon af.

Dit is een redelyk aangenaam water; Het wordt aangemerkt als een verdryvend en maagmiddel, en tot deeze oogmerken wordt het niet zelden in drankjes enz. gebruikt.

AQUA ALEXETERIA SPIRITUOSA cum ACETO.

Geestagtig uitdryvend Water met Azyn.
Lond.

Neem van

Gemeene Munt bladeren,
Angelica bladeren, van elks een half pond;
Zee Alfem toppen, vier oncen;

Proef-

Proefgeest, een Gallon;

Water, zoo veel als genoeg is om het aan-
branden voor te koomen;

Azyn, een pint.

Distilleer de versche kruiden met den Geest
en 't water, trekkende een Gallon 'er af,
en den Azyn daar by doende.

ANGELICA is, na het beproeven van ver-
scheidene andere stoffen, de kragtigste bevon-
den, om den onaangenaamen geur te verdry-
ven, dien de Azyn anders zoude mededee-
len, en daarom wordt deeze plant hier in ee-
ne ruimer maate voorgeschreeven, dan in de
andere uitdruyvende wateren. Mogelyk zou 't
raadzaamer zyn, den Azyn by gelegenheid
'er by te doen; want als hy 'er in 't eerst
mede vermengd is, kan hy eenige der krag-
tigste deelen, welken het water van de krui-
den ontvangen heeft, in 't bewaaren, naa den
grond werpen.

Dit water wordt in de plaats van het THE-
RIAKEL WATER (m) gegeven, een Genees-
middel van eenig belang, welk in de voor-
gaande *Edinburgsche Apothek* dus wordt
voorgeschreeven:

Neem van

Dokke bladen wortels (n), een pond;
Angelica wortels,
Meesterwortelen (o), van elks een half pond;
Zedoary, vier oncen;
Waterlook (p) bladeren,
Wynruit bladeren, van elks zes oncen;
Theriaca, een pond;
Franschen Brandewyn, drie Gallonnen;
Gedistilleerden Azyn een halve Gallon.

Laat de wortelen, bladeren en de Theriaca
vier dagen in den Geest staan trekken; dis-
tilleer 'er dan twee en een half Gallon af;
en doet daar den gedistilleerden Azyn by.

Dit Water wordt geordonneerd niet zoo
zagt te trekken, als de andere gedistilleerde

wateren, en zulks zeer wyselyk; want het
bydoen van den Azyn verzwakt het zelve heel
veel, en als het zagt getrokken wordt, maakt
hy 't zelve zeer onzigtelyk. Het is aan de
keuze des Bewerkers overgelaaten, of hy de
Edinburgsche Theriakel, dan die van *Andro-
machus* wil gebruiken: de eerste is de beste
van de twee, doch geen van beiden zyn be-
kwaame onderwerpen om te distilleeren; want
behalven dat drie deelen van de vier Honich
zyn, die niets uitleeveren, zoo behelzen ze
verscheidene andere inmengfels, die even wei-
nig aanbrengen.

Het *THERIAKEL WATER* van de voor-
gaande *Londensche Apothek* is als volgt:

Neem van

Sap van groene Walnooten, vier pinten;
Wynruit, drie pinten;
Carduus,
Melissen, van elks twee
pinten;
Dokke bladen wortels, versch, een pond;
Angelica wortels,
Meesterwortels, versch, van elks een half
pond;
Waterlook, versch, vier handen vol;
Veneetsche Theriakel, en
Mithridaat, eenigen tyd bewaard, van elks
agt oncen;
Limoen sap, twee pinten;
Franschen Brandewyn, anderhalf Gallon.

Trek 'er met distilleeren drie en een half Gal-
lon af, en doet 'er dan een halve Gallon
gedistilleerden Azyn by.

De heerschende geur van dit water is die
van de Wynruit en Angelica; het overige
brengt alleen genoeg toe, om alles leelyker te
maaken. Wat voore hoedanigheden het water
kan ontvangen van de menigvuldige inmeng-
fels der ingebeelde alvermogende *Theriaca*,
kan hieruit opgemaakt worden, dat al' de spe-
cery van dat slikmiddel, die in een half ons
van 't water, deszelfs gewoone gifte, gebruikt
wordt,

(m) *Aqua Theriacalis*, (n) *Petasitidis radix*, (o) *Magistrantiae sive imperatoriae radices*, (p) *Scordium*.

wordt, nog geen enkel grein bedraagt; terwijl de *Mitridaat*, waar mede onze *Apotheek*, op raad van *Sir Theodore Mayerne*, de eer heeft van het saamenmengfel te verryken, ook juist van het zelfde belang in het zelve is.

HET COLLEGIE van *Edinburgh* heeft nu de volgende verbeetering van dit Water opgegeeven, onder den tytel van

AQUA EPIDEMIA.

Edinb.

Neem van

Meeſterwortel, de wortels, anderhalf pond;
Angelica zaad,
Vlierbloemen, van elks een half pond;
Franchen Brandewyn, drie Gallonnen.

Laat het twee dagen trekken, distilleer 'er dan twee en een half Gallon af; en doet daar een halve Gallon gedistilleerden Azyn by.

De voorgaande Saamenmengfels zyn de eenige gedistilleerde Wateren, in welken de hitte van den Geest, door het bydoen van Azyn gemaatigd is, een innengfel, dat dezelven dienstig maakt in veele gevallen, waar in geestagtige wateren alleen niet gevoeglyk zouden zyn. Het Theriakel Water is lange in groote achtinge geweest, als een zweeren uitdryvend middel; en deezen, welken de COLLEGIEN van *Londen* en *Edinburgh* nu in de plaats hebben voorgeschreeven, hoewel veel eenvoudiger en fraaijer, zyn nogthans niet minder in kragt.

AQUA SEMINUM ANISI COMPOSITA.

Saamengeſteld Anyszaad-Water.
Lond.

Neem van

Anyszaad,
Angelica zaad, van elks een half pond;

(q) *Artemisia folia*: (r) *Matricariae flores*: (s) *Sabinae apices*.

Proefgeest, een Gallon;
Water, zoo veel als genoeg is om niet aan te branden.

Trek 'er met distilleeren een Gallon af.

Dit is een zeer fraai Anyszaad water; terwijl de zaaden van de Angelica den geur van 't Anyszaad grootelyks verbeeteren: het is bekwaam om 'er melkagtig uit te kooften, als het zoo zagt getrokken wordt, als hier geordonneerd is.

AQUA CORTICUM AURANTIORUM SPIRITUOSA.

Geestagtige Oranjeschil-Water.
Lond.

Neem van

De buitenste schil van *Sevillie Oranjeschillen*, gedroogd, een half pond;
Proefgeest, een Gallon;
Water, zoo veel als genoeg is, om het aan te branden te beletten.

Distilleer 'er een Gallon af.

Dit is heel veel sterker, van de Oranjeschillen, dan het enkel Water. Het wordt gebruikt als een hartversterkend, maag- en windbreekend middel.

AQUA BRYONIAE COMPOSITA.

Saamengeſteld Wilde Wyngaard Water.

Neem van

Wilde Wyngaard wortels, een pond;
Wilden Valeriaan wortel, vier oncen;
Poly,
Wynruit, van elks een half pond;
Byvoet bladeren (q),
Moederkruid (r) bloemen,
Zevenboom toppen (s), van elks een once;
Oranje schillen, versche,
Lavas zaad, van elks twee oncen;

Fran-

Franschen Brandewyn, twee en een halve Gallon.

ner innengfelen; en op de volgende wyze voorgeschreeven:

De innengfels, die zulks vereifchen, gefneeden of gekneusd hebbende, week dezelve vier dagen in den Brandewyn; trek 'er dan met distilleeren twee en een half Gallon vogt af.

AQUA VALERIANÆ COMPOSITA.

Saamengefteld Valeriaan Water.
Edinb.

Neem van

Wilden Valeriaan Wortel, anderhalf pond;
Lavasaad (r), een half pond;
Poly bladeren (v), vier oncen;
Zevenboom toppen, twee oncen;
Franschen Brandewyn, twee Gallonnen.

Laat het twee dagen trekken, en trek 'er dan twee Gallonnen, door distilleering af.

AQUA SEMINUM CARDAMOMI.

Cardamom zaad Water.
Lond.

Neem van

Kleine Cardamom zaad, van de schillen gevryd, vier oncen;
Proefgeest, een Gallon;
Water zoo veel, als genoeg is om niet aan te branden.

Distilleer daar een Gallon af.

Dit Water is een aangenaam hartversterkend en windbreekend middel; dewyl het Cardamom zaad all' zynen geur, in deeze bewerking, overgeeft. Het is mogelyk niet zeer noodzaakelyk, zich veel te bekommeren, om de schillen 'er af te scheiden; want deezen deelen niets onaangenaams mede: het eenige onderscheid is, dat, wanneer men het zaad zonder de schillen gebruikt, men naar evenredigheid zoo veel meer van het zelve moet neemen.

AQUA SEMINUM CARUL.

Kar-

(r) *Levistici semen.* (v) *Pulegii folia.*

Fff 3

Dit Saamenmengfel, tot een middel tegen de Moederkwaalen geschikt, is aan groote tegenwerpingen onderworpen, niet alleen ten opzichte van deszelfs byzondere innengfels, maar ook ten aanzien van 't geneeskundig oogmerk van alles. Want veelen zyn, door 't gebruik van dit en andere soortgelyke wateren, onder den naam van Geneesmiddelen, vervoerd geworden, tot de verderflyke hebbelykheid, om 'er drachma's van te drinken: daar echter, hoe zeer de geestagtige vogten voor een tyd verligting mogen geeven aan de kwyningen van moerzieke en mildzieke Menschen, geen zoo schielyk de kwaade gevolgen ondervindt, die met het geduurig gebruik derzelven verzeld gaan. De onaangenaame geur van dit Water maakt het ook berispelyk, als een voervogt van andere Geneesmiddelen tegen de Moederkwaalen, welken gemeenlyk op zich zelve leelyk genoeg zyn: en eene kleine vermeerdering in de gifte van de geneesmiddelen zelve (gelyk de *Londense Gecommittaerden* aanmerken) zal den bystand, die men van dit water kan verwagten, overvloedig vergoeden, en plaats voor een aangenaamer voervogt overlaaten.

Het COLLEGIE van *Londen*, heeft dit water daarom geheel agtergelaaten, zonder iets van gelyken aart in deszelfs plaats te geeven. Dat van *Edinburgh* behoudt het nog, maar heeft het Saamenmengfel verbeterd en eenvoudiger gemaakt, door het verwerpen van de berispelyker innengfels. De Wilde Wyngaard wortel, waar van het water zynen naam heeft, is de berispelykste van allen: en dewyl deeze nu verworpen is, wordt het water onderscheiden door den naam van een ander zy-

Karewy zaad Water.
Lond.

Neem van
Karewy zaad, een half pond;
Proefgeest, een Gallon;
Water, zoo veel als het aanbranden belet.

Distilleer een Gallon 'er van.

Dit is een hartversterkend middel in algemeen gebruik: het bezit den geur van 't Karewy zaad volmaaktelyk.

AQUA CINNAMOMI SPIRITUOSA.

Geestagtig Kaneel Water.
Lond.

Neem van
Kaneel, een pond;
Proefgeest, een Gallon;
Water, zoo veel, als het aanbranden zal voorkomen.

Trek 'er, met distilleeren een Gallon af.

AQUA CINNAMOMI CUM VINO.

Kaneel Water met Wyn.
Edinb.

Neem van
Kaneel, een pond;
Franschen Brandewyn, een Gallon.

Laat het twee dagen t'saamen trekken, en distilleer dan een Gallon 'er af.

Dit is een zeer aangenaam en nuttig hartversterkend Water, doch zoo sterk niet van de Kaneel, als men zou mogen verwagten; want 'er reist nog maar zeer weinig van de kragten der Specery op, na dat het zuiver geestagtig deel gedistilleerd is. Hierom was in de voorgaande Uitgave der *Londensche Apothek* geordonneerd, het distilleeren nog voort te zetten tot dat 'er nog twee pinten meer, dan hier voorgeschreeven is, waren overgekomen. Doch

hier door wordt de geheele kragt van de Kaneel wel zuiniger, maar niet oordeelkundig verkreegen; want d'onāangename geur der vermommingen van den Proefgeest, en het zuuragtig vogt, dat zoo wel van Kaneel, als van andere plantgewassen opreist, als derzelver distilleering lang aanhoudt, gaven aan alles een kwaaden sijnak; terwyl de Olie, die uit de specery getrokken was, door dit zuur wordt neêrge worpen.

In de verbeterde Apothek is voorgesteld, dit Water te maaken, door het *Enkel Kaneel Water* met wat minder dan eene gelyke hoeveelheid van verbeterden Geest te vermengen: als men dit t'saamen schudt, verliest het vogt zyne melkagtige kleur, wordt ras helder, en veel fraaijer dan het water, dat op die wyze, als hier boven, gedistilleerd is: want het is even sterk van de Kaneel, en vry van dien walglyken geur, waar mede de gemeene proefgeesten bezwangerd zyn.

AQUA JUNIPERI COMPOSITA.

Saamengesteld Jenever Water.
Lond.

Neem van
Jenever beziën, een pond;
Zoete Fenkel zaad,
Karewy zaad, van elks anderhalf once;
Proefgeest, een Gallon;
Water, zoo veel, als genoeg is om hetaanbranden te beletten.

Distilleer 'er een Gallon van.

Dit Water, met omtrent eene gelyke hoeveelheid van het Conserf van Jenever beziën vermengd, is een nuttig Geneesmiddel in zinkingen, zwakheden van de maag en darmen, en moeiljelyke pisonlastinge. Het water is op zich zelf een goed hartversterkend en windbrekend middel: de dienst, welken dit en andere geestagtige wateren tot dit oogmerk doen, is al te bekend; alhoewel op de kwaade uitwerkingen, die derzelver aanhoudend gebruik volgen, al te weinig gelet wordt.

AQUA

AQUA MENTHÆ PIPERITIDIS SPIRITUOSA.

*Geestagtig Pepermunt Water.
Lond.*

Neem van
Pepermunt bladeren, gedroogd, anderhalf pond;
Proefgeest, een Gallon;
Water; zoo veel, als genoeg is om niet aan te branden.

Trek 'er, met distilleeren, een Gallon af.

DIT Water wordt in winderige kolieken, en andere soortgelyke ongesteldheden gebezigd; in welken het dikwyls aanstonds verligting geeft. Het ruikt en smaakt sterk naar de Pepermunt.

AQUA MENTHÆ VULGARIS SPIRITUOSA.

*Geestagtig Munt Water.
Lond.*

Neem van
Gemeene Munt bladeren, gedroogd, anderhalf pond;
Proefgeest, een Gallon;
Water, zoo veel, als in staat is om het aanbranden te beletten.

Distilleer een Gallon 'er van.

DIT Water komt, als de Geest goed is, zeer fraai te voorschyn, en is veel beeter, in zwakheden van de maag, neigingen tot braaken, en diergelyken, dan veele uitgewerkter bereidingen. Als de ziekte met geene hitte of ontsteeking verzeld is, kan men een half once van dit water, met eenig aangenaam wateragtig vogt verdund, ingeeven.

AQUA MIRABILIS.

Wonder Water.

Neem van
Kaneel, twee oncen;
Limoen schil, een once;
Angelica Zaad,
Kleine Cardamon Zaad,
Foelie, van elks een half once;
Cubeben, twee drachma's;
Melissen bladeren, zes oncen;
Franschen Brandewyn, een Gallon.

Giet den Brandewyn op de andere innengfels, gekneusd zynde; en trek 'er, na dat ze eenige dagen getrokken hebben, door distilleeringe, een Gallon af.

De bovenstaande saamenmenging van dit Water, werdt voor deezen gevolgd. Doch by de laatste hervorming heeft het eene groote verbetering gekreegen: want de Cardamom, de Cubeben en Melissen zyn agter gelaten; en een byvoegsel van Pepermunt ingevoerd. Het Voorschrift is thans als volgt:

AQUA AROMATICA *vel* MIRABILIS.*Specery Water, gemeenlyk genoemd,
Wonder Water.*

Neem van
Kaneel, twee oncen;
Versche geele Limoen schillen,
Angelica zaad, van elks een once;
Foelie, een half once;
Pepermunt, drie oncen;
Franschen Brandewyn, een Gallon.

Laat het twee dagen trekken, en distilleer dan een Gallon 'er af.

DIT Water is zeer ryk van de speceryen; en is een aangenaam heet hartversterkend en windbreekend middel. In zulken, die zich niet, door al te dikwyls dezelve te gebruiken, van 't voordeel van deeze soorte van vogten beroofd hebben, geeft het menigmaal spoedige verligting in slaauwten, winderigheiden, koliekpynen, en andere dergelyke ziekten.

Dewyl de speceryen, in deeze twee saamenmengfels veel te duur zyn, om 'er een gemeen hartversterkend Water van te maaken;

zoo stellen de beterkoop Handelaars, naar ik onderrecht ben, eene specery van minder prys uit onze eigene Volkplantingen in de plaats, de Jamaica'sche Peper. Ook wordt 'er van die specery, op haar zelve, een zeer fraai water bereid, in de volgende evenredigheid.

AQUA PIPERIS JAMAICENSIS SPIRITUOSA.

Geestagtig Water van Jamaica'sche Peper.

Neem van
Jamaica'sche Peper, een half pond;
Proefgeest, drie Gallonnen;
Water, eene genoegzaame veelheid om het aanbranden te beletten.

Trek 'er, door distilleeringe, drie Gallonnen af.

Dit Water is veel aangenaamer, dan een enkel water, van dezelfde specery getrokken; en heeft lang eene plaats gehad onder de hartversterkende middelen, zoo wel by de Distilleerders, als by de Apothekers; alhoewel het nog niet in eene openbaare Apotheek is aangenomen.

AQUA NUCIS MOSCHATÆ.

*Nootmuschaat Water.
Lond.*

Neem van
Nootmuschaat, twee oncen;
Proefgeest, een Gallon;
Water, zoo veel is genoeg is om niet aan te branden.

Trek 'er met distilleeren een Gallon af.

Dit Water (met byvoeging alleen van eenige Witte Doorn, of Haagdoorn bloemen, een artikel, dat zeer weinig te beduiden heeft) was voor deezen beroemd in graveel ziekten,

(x) *Diſamni albi, seu Fraxinellæ radix.*

onder den naam van *AQUA NEPHRITICA Graveel water*. Thans wordt het slegts aangemerkt als een aangenaam geestagtig water, dat flauwelyk met den geur van Nootmuschaaten bezwangerd is.

AQUA POEONIE COMPOSITA.

Saamengefeld Peonie Water.

Neem van
Peonie wortels, twee oncen;
Wilde Valeriaan wortels, anderhalf once;
Wit Essenkruid (x) wortels, een once;
Peonie zaad, zes drachma's;
Leliën van den dale, versich, vier oncen;
Lavendel bloemen,
Rosmaryn bloemen, van elks twee oncen;
Betonie,
Marjolyn,
Wynruit,
Salie, de toppen van elks, een once;
Franschen Brandewyn, anderhalve Gallon.

Snyd of kneus de stoffen, die zulk eene behandeling vereischen, week ze vier dagen in den Brandewyn, en distilleer dan rykelyk anderhalve Gallon vogt 'er af.

Dit Water werdt voor deezen onderscheiden door den tytel van *AQUA ANTIEPILEPTICA*; *Water tegen de vallende ziekte*; en 't werdt aangepreezen in alle soorten van *Vallende- en Zenuwziekten*. Eenigen tyd geleden werdt 'er weinig acht op geslagen, wordende weinig anders voorgeschreeven, dan als een voervogt, en zulks nog maar zelden. De innengfels, waar van het zynen naam ontleent, de Peonie wortels en zaad, deelen weinig of niets aan 't water mede; en wat voore kragten die ook bezitten, blyven dezelve toch agter in het afkooksel; ook zyn deeze de eenige berispelyke artikels niet; want het Essenkruid, de Betonie, en eenige anderen, hoewel van de speceryagtige soorte, brengen zoo weinig aan, dat

dat ze geene plaats verdienen onder de kragtiger stoffen.

Het bovenstaande Voorschrift is genomen uit de Uitgave van de *Edinburgsche Apotheek*, die de tegenwoordige onmiddelyk voorgaat. Het zelve is hier ingevoegd om die geenen te voldoen, die mogelyk nog eenige achting hebben voor zulke voorschriften, die zoo lang aangenomen geweest zyn; en om dezelfde reden is het Peonie water van de laatste *Londensche Apotheek* hier onder ook bygevoegd. De Gecommitteerden zochten het, by de laatste hervorming, te verbeteren, door alleen die inmengfels te behouden, by welken een starretje gevoegd is.

Neem van

Leliën van den dale *, versich vergaderd, een pond;

Linde bloesem *, een half pond;

Peoniebloemen *, vier oncen;

Mannetjes Peonie wortel *, derdehalf once;

Witten Dictamnus wortel,

Lang Geboortekruid, van elks een half once;

Mistel, of Marentak, van den Eikenboom (y),

Wynruit *, van elks twee handen vol;

Peonie zaad, met de schil, tien drachma's;

Wynruit zaad, drie en een half drachma;

Russiesch Bevergyl,

Cubeben *,

Foelie *, van elks twee drachma's;

Kancel *, anderhalf once;

Rosmaryn bloemen, zes greepen;

Stoechas bloemen,

Lavendel bloemen, van elks vier greepen;

Betonie bloemen,

July Nagelbloemen,

Hemelsleutel (z), van elks agt greepen;

Sap van zwarte kersen, vier pinten;

Franschen Brandewyn *, twee en een halve Gallon.

Distilleer 'er, na behoorlyke weeking, vier Gallonnen af.

AQUA PULEGII SPIRITUOSA.

Geestagtig Poly Water.
Lond.

Neem van

Poly bladeren, gedroogd, anderhalf pond;

Proefgeest, een Gallon;

Water zoo veel als het aanbranden beler.

Distilleer 'er een Gallon af.

Dit Water heeft een goed deel van den geur van Poly, en is redelyk veel in gebruik als een windbreekend middel en tegen Moederkwaalen.

AQUA RAPHANI COMPOSITA.

Saamengefeld Mirkswortel Water.
Lond.

Neem van

Tuinlepelblad (a) bladeren, versich, vier pond;

Mirkswortel, versich,

Oranje schil, versich, van elks twee ponden;

Nootmuschaaten, negen oncen;

Proefgeest, twee Gallonnen;

Water, eene genoegzaame veelheid om niet aan te branden.

Trek 'er met distilleeren twee Gallonnen af.

Edinb.

Neem van

Mirkswortel,

Tuinlepelblad, versich, van elks drie ponden;

Oranje schillen, versich,

Jene-

(y) *Fisci Querni lignum.* (z) *Paralysis.* (a) *Cepblearia dortensis folia.*

Jenever beziën,
Witte Kaneel (b), van elks vier oncen;
Franschen Brandewyn, drie Gallonnen.

Laat de Jenever beziën en de witte Kaneel twee dagen in den Brandewyn weeken; doet 'er dan de andere inmengfels by, en trek 'er drie Gallonnen af.

BEIDE deeze zyn zeer fraaije wateren, en zoo wel geschikt tot het oogmerk van een middel tegen scheurbuik, als 'er, in deeze gedaante, iets kan uitgedacht worden. De *Gecommitteerden* van het *COLLEGIE van Londen* merken aan, met opzigt tot het eerste, dat de Mirkswortel en het Lepelblad zeer wel by elkander voegen, en 'er eenen gelyken geur aan geeven, hoewel die niet zeer aangenaam is; dat de Nootmuschaat deezen geur zeer gelukkig verdooft, zonder iets van zyn eigen daar by te doen; en ten aanzien van het laatste, dat de Oranje schil (geen ongevoeglyk inmengfel tot het oogmerk van 't geneesmiddel) eenen zeer aangenaamen geur aan 't zelve mededeelt. De wortel van Kalfsvoet (c), heeft gemeenlyk eene plaats in dit water gehad, maar is hier met recht 'er uit geworpen; want geeft niets van zyne prikkelende kragt aan den helm over, onaangezien al het geene sommige Schryvers van Apotheecken ten tegendele be- weerd hebben.

Mosterd zaad, hoewel tot hier toe, zoo veel ik weet, nog niet gebeezigd in deeze saamenmengfels, schynt een uitteekend inmengfel te zullen zyn; want het geeft al' zyne prikkelende kragt over; en is ook zoo vergangkelyk niet, als de meeste zelfstandigheden van deezen rang: en dit zaad heeft geen byvoegfel noodig, dan alleen eenige speceryagtige stoffe, om 'er eenen aangenaamen geur aan te geeven.

AQUA VULNERARIA, seu AQUA CATAPULTARUM.

(b) *Canella alba*. (c) *Ari radix*. (d) *Consolida majoris radix*. (e) *Artemisia*. (f) *Buglossus*. (g) *Sanicula folia*. (h) *Bellidis majoris folia*. (i) *Bellidis minoris*. (k) *Scrophularia aquatica majoris*. (l) *Plantaginis latifolia folia*. (m) *Verbena folia*. (n) *Hypericum*. (o) *Aristolochia longa*. (p) *Craffula folia*. (q) *Keronica*. (r) *Centaurii minoris*. (s) *Millefolium*. (t) *Auricula maris*.

Wond Water.

Straatsb. Apoth.

Neem van

Waalwortel (a), bladeren en den wortel,
Salie,
Byvoet (e),
Offetong (f), van elks vier handen vol;
Betonie,
Breukkruid (g),
Osse oogen, of groote Madelieven (h),
Gemeene Madeheven (i),
Groot Speenkruid (k), of Water-Zeug-
wortel.
Weegbree (l),
Agrimonie,
Yzerkruid (m),
Alsem,
Fenkel, van elks twee handen vol;
St. Jans kruid (n),
Lang Geboorte kruid (o),
Smeerwortel (p),
Eerenprys (q),
Klein duizendgulde kruid (r),
Duizendblad (s),
Tabak,
Muizen Ooren (t),
Munt,
Ysop, van elks een hand vol;
Wyn, vierentwintig ponden.

De kruiden gesneden en gekneusd hebbende, giet 'er den Wyn op, en laat het saamen staan trekken, in paerde mist of andere soortgelyke hitte, drie dagen lang; distilleer het daar na met een maatig vuur in een Distilleerhelm.

Dit gedistilleerde Water is voor eenigen tyd in groote achtinge geweest, in kneuzingen, om geronnen bloed te ontbinden, builen, die by breuken van beenderen of ontwrichtingen opreizen, te verdryven, om den voort-

voortgang van koud vuur te sluiten, en zweeren en wonden, byzonderlyk geschooten wonden, te zuiveren en te heelen. De Fieur Lemery heeft de moeite genomen om 'er eene geheele Verhandeling over te schryven; waar in hy elk innengfel byzonderlyk beschouwt, en vast stelt, dat het Water der-

zelve vereenigde kragten bezit. Doch hier in heeft hy misgetaft; want de kragten van de meesten deezer kruiden, laten ze zoo groot zyn, als hy ze hebben wil, huisvesten in zulke deelen, die in deeze bewerkinge niet kunnen opgeheeven worden.

